

pan

SAYI 6 • 2018

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT DERGİSİ

• **DOSYA:** Çocuk ve Edebiyat

• **SÖYLEŞİ:** Yalvaç Ural

pan dergi
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT KULÜBÜ

Boğaziçi Üniversitesi Adına İmtiyaz Sahibi
Burak Serin

Genel Yayın Yönetmeni
K. Can Eren

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Furkan Günay

Editör Kurulu
Arif Can Topçuoğlu
Berçem Demirel
Hakan Özlen
Nimet Kirşan
Recep Sözümçetin
Simge Şenyüz

İçerik Kurulu
Elvan Çevik
Furkan Doğan
İpek Yardımcı
Narod Dabanyan
Tutku Vatansever

Kurumsal İletişim
Beyza Nur Karlı
Emre Erkanlı
Mert Saruhan

Redaksiyon
Hilal Ebru Yakar
Rabia Elif Özcan

Söyleşi Ekibi
Burak Serin
Emir Dikmen
Hamza Dinçer

Dergi Tasarımı
Zeynep Oba

Dizgi
Rıdvan Salih

Kapak Resmi
Ceylan Uzun

Yayın Türü
İki aylık süreli yayın
Pan Dergi Ücretsizdir.

İletişim
iletisim@pandergi.com

Yazı ve İllüstrasyon göndermek için:
editor@pandergi.com
Gönderilen eserlerin daha önce yayımlanmamış olması gerekmektedir.

Görsellerin ve yazıların yasal haklarından, içeriklerinden eser sahibi sorumludur. İçerikler izinsiz kullanılamaz.

Matbaa:
Boğaziçi Matbaası

pan dergi
SAYI 6 • 2018
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT KULÜBÜ
www.pandergi.com

İÇİNDEKİLER

Kurtarıcımız Mesih	4	Furkan Doğan
Hâkimiyetin Güncesi	6	Recep Sözümçetin
Deniz	8	Çev: Berçem Demirel
Sarhoş İhtiyar Bukowski	9	Batuhan Bağatır
Tümdengelim	13	K. Can Eren
Uyku Vaktinden Kaçış	14	Robert Louis Stevenson
Vahşi Şeyler Ülkesi'nde Hayal ve Gerçeklik	16	Tutku Vatansever
Aydaki Adam	19	Çev: K. Can Eren
Lahana	20	Eyüp Özbay
Meşgaleler	24	Nazım İlgin
Tümdengelim	27	Kadir Kılıç
Söyleşi: Yalvaç Ural	28	Burak Serin, Simge Şenyüz
Ünlü Yazarların Çocuk Kitapları	34	Berçem Demirel, Hilal Ebru Yakar
Çocuklardan Eserler	37	Derleyen: Elvan Çevik

Kurtarıcımız Mesih

Furkan Doğan

Gökdelenin çatısından aşağıya bakıyorum. Çok yüksek. Buradan düşsem, etten ve kemikten bedenim parçalara ayrılır hatta son teknoloji krom ve çelikten protez sağ kolum bile un ufak hale gelir. Vaporizer'ımdan bir nefes alıyorum. Dolu dolu üflüyorum ama bu yükseklikte rüzgar çok hızlı, duman hemencecik dağılıyor. Üzülüyorum, dumandan şekiller yapmayı severim. Korkuluğun üstüne çıkıyorum, korkuluk ayaklarımın sığabileceği kadar büyük değil, bir kısmı dışarda kalıyor. Adım atmama bile gerek yok, ağırlığımı biraz öne versem yeterli olacak. Gözlerim doluyor, güçlü olmalıyım. Karşı gökdelenin bana bakan cephesindeki dev ekranda belediye başkanın yüzünü görüyorum. Konuşmaya başlıyor. "Şehrimizde tek bir mutsuz vatandaşımız kalmasın diye! Modern teknoloji sizin hizmetinizde. Mesih! Bırakın acılarınızı biz yüklenelim!" Belediye başkanının yüzünde koca bir sırıtma, görüntüsü yavaş yavaş kayboluyor. Ardından Güven Holding logosu beliriyor. Ağlamaya başlıyorum. Ben o kadar güçlü değilim. Korkuluktan iniyorum.

Vaporizer'ımdan seri şekilde nefesler çekerek yürüyorum şehirde. Adımlarım metale değdikçe ses çıkarıyor. Yüzlerce insan yürüyor caddede, hepsinin adımları metale değiyor. İnanılmaz bir gürültü. Çocukluğumu hatırlıyorum, o zamanlar yerler betondu, bu kadar gürültü çıkmazdı yürürken. Yağmur yağdığında da pas kokmazdı şehir, abimle hava kararana kadar sokaklarda koşturup dururduk. Aramızda bir yaş vardı. Normalde yaşları yakın olan kardeşler çok kavga ederler. Abim farklıydı, abi olmak için yaratılmıştı, her zaman beni koruyup kollar, ne zaman yerde bir protein tableti bulsak önce bana uzatırdı. Bunları düşünürken kasanın önüne vardığımı fark etmemişim. Kasaya gidip yüzümü uzattım. Açılan delikten bir lazer hüzmesi sağ gözümün üstünde gezindi. Ekranda fotoğrafım ve vatandaşlık numaram yazdı. Cebimden kimlik kartımı çıkartıp kasaya soktum. Hesabımdaki bütün parayı kimlik kartıma yükledim. Bu kadarı yeterli olurdu muhtemelen. Elektronik kadın sesi bir şeyler söyledi, dinlemedim. Ekranda Güven Holding logosu belirip kayboldu. Kasa kimlik kartımı geri verdi. Cebime koyup yürümeye devam ettim. Gri binanın önüne vardığımda vaporizer'ımın şarjı bitmek üzereydi. Kapının üstünde kocaman Güven Holding logosu vardı, altında mavi harflerle "MESİH" yazıyordu. İçeri girdim. Danışma masasına gidip, bir seans alacağımı söyledim. Kadın, yüzünden silinmeyen gülümsemesiyle işlemleri halletti. Kimlik kartımı verdi. Yanıma uzun boylu, esmer, yüzü kemikli, dünyalar güzeli bir hemşire geldi. Muhtemelen bir sayborgdu, bir insan bu çağda bu kadar güzel olamazdı. Bana yolu gösterdi. Birlikte merdivenleri çıktık. Bekleme salonuna geldik. "Sizden önceki müşterimizin seansı birkaç dakikaya biter, dilerseniz buradan izleyebilirsiniz." Büyük cama doğru ilerledim. Aşağıda içi sıvı dolu büyükçe silindir bir cam tüpün içinde, iki kolu vücuduna dik iki yana uzanmış, ayaklarından biri diğerinin üstünde bağlı, gözleri kapalı şekilde duruyor Mesih. Belki ölmüş. Vücudundan sayısız kablo, dışarıya uzanıyor. Müşteri odadaki rahat yatağa uzandı. Bir hemşire gülümseyerek başına bir kask geçiriyor. Kaska kablolar bağlı. Hemşire müşteriye bir şeyler söyleyip dışarı çıkıyor. Ne söylediğini duyamıyorum, cam ses geçirmiyor. Işıklar kapanıyor. Mavi bir ışık cılız bir şekilde parlıyor. Mesih gözlerini açıyor. Mavi ışığın şiddeti gittikçe artıyor. Mesih ağzını ta-

mamen açmış, sıvının içinde baloncuklar yükseliyor. Sanırım çığlık atıyor. Vücudunda yaraların açıldığını görüyorum, bazıları çok derin, kas dokusu gözükebiliyor bazı bölgelerinde. Gözleri kapanıyor, kafası düşüyor. "Ölmüş olabilir mi?" diye düşünüyorum. "Ölse kurtulur." Mavi ışık sönmüş. Işıklar açılmış. Hemşire içeri giriyor. Müşterinin kafasından kaskı çıkartıyor. Müşteri mutlu bir şekilde odayı terkediyor. Mesih'in vücudundaki yaralar şimdiden kapanmış bile. Yanımdaki hemşire, "Buyrun, sizin sıranız." diyor. Birlikte yürüyoruz, merdivenlerden inip odaya giriyoruz. Yatağa yatıyorum. Yatak hala sıcak ve oldukça rahat. Mesih'e bakıyorum, gözleri kapalı. Yüzünde acı yok, sanırım hüzün var. Hemşire kafama kaskı geçiriyor. Bir şeyler söylüyor, duymuyorum. Işıklar kapanıyor. Gözlerim kapanıyor.

Bundan yirmi yıl önce okula doğru yürüyorum. Dört tane çocuk beni durduyor. Yaşları büyük. Bana bir şeyler söylüyorlar. Ne söylediklerini hatırlamıyorum. Biri beni itiyor. Yere düşüyorum. Kafamı kaldırdığımda abimi görüyorum. Çocuklara bir şeyler söylüyor. Dört kişiler ve abim o yaşta bile benden daha ufak yapılı. Abime vurmaya başlıyorlar. Abim yere düşüyor. Yüzü kanıyor. Bana bakıyor. Ben ağlıyorum. Yüzü kan içinde gülümsüyor bana. Ağzının her yeri kan. Birlikte okula giriyoruz. Karanlık.

Öğretmen ders işlemiyor. Bizi sınıftan çıkarıp sıraya sokuyorlar. Beyaz önlüklü, gözlüklü insanlar etrafta dolaşıyor. Abimi görüyorum sıranın ilerisinde. Sağına soluna bakıyor. Beni arıyor sanırım. Kendimi göstermek için sıradan kenara uzanıyorum. Beni görüyor, rahatlayıp gülümsüyor. Sırayla odaya alınıyor öğrenciler. Giren herkes birkaç dakika içinde çıkıyor. Hiçbiri ağlamıyor. Aşı olmaktan bir tek ben mi korkuyorum? Sıra abime geliyor. İçeri alıyorlar. Abim çıkmıyor. Uzunca bir süre geçiyor. Sırayı dağıtıyorlar. Herkese sınıflara gitmesi söyleniyor. Sınıfın camından okulun bahçesine bakıyorum. Abim dışarda, yanında bir sürü önlüklü adam. Önünde silahlı ve yüzleri maskeli polislerin olduğu bir kamyonete biniyorlar. Karanlık.

Ecem Öztürk

Evdeyim. Annem ağlıyor. "O daha çocuk." Babam ağlıyor. Ben ağlamıyorum. Karanlık.

Şehirde yürüyorum. Dev ekranlarda abimin yüzü var ve belediye başkanının yüzü. Belediye başkanı sürekli gülümsüyor. "Sizin için!" diyor, "Halkımız için!" Abimi düşünüyorum, katlandığı acıları düşünüyorum. Ağlıyorum. Karanlık.

Gözlerimi açıyorum. Işıklar yanıyor. Hemşire kaskı kafamdan çıkarıyor. Artık çok mutluyum. Acıdan kurtuldum. Tüpün içindeki abime bakıyorum. Gözleri kapalı. "Acaba çığlık attı mı?" diye düşünüyorum. Abimin yüzünde bir şey var. Bu bir gülümseme sanırım. Mesih'in yüzünde bir gülümseme var. Yataktan kalkıyorum. Sayborg hemşirenin eşliğinde odadan çıkıyorum. Artık derdim yok. Binadan çıkıyorum. Vaporizer'ımı ağzıma götürüyorum. Bir nefes çekmeye çalışıyorum, gelmiyor. Şarjı bitmiş. Elimdeki Vaporizer'a bakıyorum, üstünde Güven Holding logosu. Cebime koyuyorum. Metal sokaklarda yürüyüyorum, artık dertsizim, artık acım kalmadı. Abim Mesih hepsini yüklendi.

Hâkimiyetin Güncesi

DOSYA

Recep Sözümçetin

Spiderwick Günceleri; Grace kardeşlerin aile yadigârı olan bir köşke taşınıp yeni bir dünyaya adım atmalarını konu edinen beş kitaplık bir seri olarak yazılmış. Buradaki "yeni bir dünya" tanımı, kardeşlerin hem hiç tanımadıkları bir yerde yaşamaya başlamalarını hem de elflerin, cinlerin, perilerin ve daha birçok doğaüstü varlıkların içinde olduğu bir dünyaya girmelerini imliyor aslında. Kitabın anlatıcısı, kardeşlerin –özellikle de Jared'ın- bakış açısına odaklanarak okuyucunun gizemleri kardeşlerle birlikte bir bir çözmesini sağlamış. Daha çok bir giriş niteliği taşıyan ilk kitap *Esrarengiz Köşk*'ten sonra kardeşler bir yandan bu olağanüstü dünyayı tanımaya başlarlar bir yandan da her iki dünyanın da içinde bulunduğu tehlikeyi fark edip kurtarıcı kimliğine bürünürler. Tehlike ise Yutanhoyrat adında bir yaratığın insanlar da dâhil bütün dünyaya hükmetme çabasıdır. Bunun uğrunda gulyabanileri boyunduruk altını almıştır. Kardeşlerin olayın içine girmesi ise büyük dayılarının bu dünyadaki varlıklar hakkında yazdığı güncedir. Bu güncede, Arthur Spiderwick, görebildiği varlıkların hepsini resmetmiş ve zayıf yönleri de dâhil olmak üzere bu varlıkların her özelliğinin notları vardır. Böyle bir güncenin ortada dolaşması ve varlıkların bütün zayıf yönlerinin içinde bulunması, doğaüstü dünya için büyük bir tehdit oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Bu yüzden, günceye sahip olma; insanlar, elfler ve Yutanhoyrat arasında bir mücadeleye dönüşür.

Bu noktada Yutanhoyrat'ın günceye sahip olma isteği tamamen dünya üzerinde hâkimiyet kurma arzusuyla bağlantılı. Herkesin zayıf yönlerini bilebileceği için kolayca onları boyunduruk altına alabilme gücüne sahip olacaktır. Bu anlamda da doğaüstü âlem içinde büyük bir tehlike potansiyeli taşımaktadır. İnsanların elinde olması da aşağı yukarı buna benzer bir tehlike barındırmaktadır. Çünkü bu kitabın insanlar arasında yayılması, bu büyülü dünyanın bütün sırlarının ve gizeminin açığa çıkmasına sebep olacaktır. Bunların karşısında da daha dengeli bir duruş olarak elfler kitaba sahip olup olası tehlikelere karşı kitabı saklama niyeti gütmektedirler. Bu üç ırkın, günceye yaklaşımlarına bakılırsa Arthur Spiderwick'in güncesinin aslında bir tahakküm aracına dönüştüğünü söylemek mümkün olabilir.

İnsanların yaklaşımını örneklemek için kardeşlerin daha özelinde Jared'ın günceye tepkisini göstermek yerinde olacaktır. İlk kitabın Beşinci Bölümü'nün başlığı ("Jared Okuduğu Kitabın Etkisiyle Bir Tuzak Kuruyor") ne kadar masum gibi görünse de temelde Jared'ın amacı bu büyülü yaratıkların sırlarını ailesine açık etmektir ve bunu da kardeşi Simon'a şu şekilde açıklar: "Onu yakalamanın farklı yollarından söz ediyor. Gerçekten ele geçirip tutmak değil, onu görmek... veya varlığını sezmek anlamında."[1] Bunun sonrasında 'Evdeki Sıçan' adındaki bir yaratığın sırlarını ortaya çıkarmak için mutfağa şeker, un gibi şeyler döküp ayak izlerini açık etmeyi planlar. Burada inandığı şeylerin gerçek olduğunu ailesine kanıtlama çabası görünmektedir. Ama Jared'ın kurduğu ilk cümlede, kitap sayesinde onu yakalayabilme ve onu tahakküm altına alabilme potansiyelinin nasıl olduğu alt metni ortaya konmuştur. Yutanhoyrat ise bu potansiyeli görebildiği ve bu sayede dünyaya hükmetme planlarının kolaylaşacağını bildiği için günceye

sahip olmak istemektedir. Yani bu iki ırk –birisi farkında olmadan diğeri bilinçli bir şekilde- güncenin tahakküm gücüne sahip olabilmek için günceyi ele geçirmek ya da elinde tutabilmek için çabalamaktadırlar.

Bu yaklaşıma bir anlamda zıt oluşturacak bakış açısına sahip olan ırk ise elflerin tutumudur. Elfler, kardeşe karşı ılımlı yaklaşan taraftır; günceyi almak için pazarlığa hazırdırlar. Çünkü günce yüzünden varlıkların açığa çıkması, insanlardan gelecek olası tehlikeye kapı açacaktır. Ormanda karşılaştıklarında da şu şekilde açıklarlar bu durumu: "İnsanoğlunun zalimliğini uzun süredir çekiyoruz. Eskiden hiç olmazsa insanlar bizden habersizdi. Şimdi kendimizi korumak için varlığımıza ilişkin bilgileri sizden saklamalıyız."[2] Sadece kendi konumlarını koruma gibi bir dertleri varmış gibi gözükse de aslında bu katı tutumları ile bütün doğaüstü dünyayı koruma gibi bir niyetleri vardır. Bunun uğrunda Arthur'u yıllarca esir olarak tutmuşlardır. Bu zalimce duran hareketin arkasında aslında güncenin olası kötücül potansiyeline karşı kendi dünyalarını koruma amaçlarını görmek mümkündür. Bu uğurda da Grace kardeşler tarafından ilk pazarlıkta kandırılırlar. Ama serinin sonunda uzlaşmak için insanlarla yine pazarlığa oturmak için bir adım daha atarlar.

Hikâyenin sonunda Yutanhoyrat yenik düşer, çocuklar büyük dayılarını tekrar görme şansına sahip olurlar. Elfler kitabı geri aldıkları için büyü ile dondurdukları Arthur'u bir süre için hayata geri döndürürler; Arthur çocuklarla konuşur ve gerçek hayatta olması gereken yaşına döndüğü için ölür. Ama bu ölüm dramatik bir ölüm olmasının aksine; Arthur'un ruhunun huzur bulması gibi tasvir edilir. Bütün olayların sonunda günce elflere teslim edilir. Serinin bu şekilde bir çözüme bağlanması da hikâyedeki düzeni restore eder. Çünkü tahakküm etme gücünü içinde barındıran günce artık emin ellerdedir: çocuklar bu sayede kendi dünyalarına döner, büyülü dünya ise sırlarını ve gizemlerini kendi içinde barındırmaya devam edecektir.

Dipnotlar

(1) Tony DiTerlizzi ve Holy Black, *Spiderwick Günceleri 1: Esrarengiz Köşk*, çev. Nurettin Elhüseyni (İstanbul: Doğan Egemont Yayıncılık, 2004), 68.

(2) Tony DiTerlizzi ve Holy Black, *Spiderwick Günceleri 3: Lucinda'nın Sırrı*, çev. Nurettin Elhüseyni (İstanbul: Doğan Egemont Yayıncılık, 2004), 84.

Kaynakça

DiTerlizzi, Tony ve Holy Black. *Spiderwick Günceleri 1: Esrarengiz Köşk*. Çeviren Nurettin Elhüseyni. İstanbul: Doğan Egemont Yayıncılık, 2004.

DiTerlizzi, Tony ve Holy Black. *Spiderwick Günceleri 2: Büyülü Taş*. Çeviren Nurettin Elhüseyni. İstanbul: Doğan Egemont Yayıncılık, 2004.

DiTerlizzi, Tony ve Holy Black. *Spiderwick Günceleri 3: Lucinda'nın Sırrı*. Çeviren Nurettin Elhüseyni. İstanbul: Doğan Egemont Yayıncılık, 2004.

DiTerlizzi, Tony ve Holy Black. *Spiderwick Günceleri 4: Gecenin Karanlığında*. Çeviren Nurettin Elhüseyni. İstanbul: Doğan Egemont Yayıncılık, 2004.

DiTerlizzi, Tony ve Holy Black. *Spiderwick Günceleri 5: Yutanhoyrat'ın Gazabı*. Çeviren Nurettin Elhüseyni. İstanbul: Doğan Egemont Yayıncılık, 2004.

Çeviri: Berçem Demirel

The Sea

Behold the wonders
of the deep,
Where crabs and lobsters
learn to creep,
And little fishes
learn to swim,
And clumsy sailors
tumble in.

-Anonymous

Deniz

Selamla derinlerin
harikalarını,
Yengeçlerle ıstakozların
emeklemeyi,
Ve küçük balıkçıkların
yüzmeyi
öğrendikleri,
Ve sakar denizcilerin
cumburlop
devriliverdikleri.

-Anonim

Selin Deniz Eldek

Sarhoş İhtiyar Bukowski: Yitik Bir Çocukluk ve Pejmürde Bir Gençliğin Eserlerine Etkisi

DOSYA

Batuhan Bağatır

"İlgi duymuyordum. Hiçbir şeye ilgi duymuyordum. Nasıl kaçabileceğime dair hiç fikrim yoktu. Diğerleri yaşamdan tat alıyorlardı hiç olmazsa. Benim anlamadığım bir şeyi anlamışlardı sanki. Bende bir eksiklik vardı belki de. Mümkündü. Sık sık aşağılık duygusuna kapılırdım. Onlardan uzak olmak istiyordum. Gidecek yerim yoktu ama. İntihar? Tanrım, çaba gerektiriyordu. Beş yıl uyumak istiyordum ama izin vermezlerdi."

Charles Bukowski, Ekmek Arası, s. 134

Heinrich Karl (Charles) Bukowski ya da bizim onu romanlarından bildiğimiz adıyla, Henri Chinaski. I. Dünya Savaşı'nın sonlarında Almanya'ya askeri hizmet nedeniyle gelen Polonya asıllı Amerikan bir babanın ve terzilikle uğraşan Alman bir annenin çocuğu. Çevresindeki insanlar tarafından –eserlerinden ve basınla yaptığı röportajlarından görülebileceği üzere- genel anlamda huysuz, alkolik, hiçbir işte hatta hiçbir evde tutunamayan, boş gezenin boş kalfası diye tabir edilen, bok çukurunda yüzme konusunda ustalık mertebesine ulaştığı söylenen bir insan. Peki gerçekten de böyle mi? Öyle ya, fiyakalı bir ev ile araba, güzel bir eş ve bolca parayı o da istemez miydi? Üstelik kaliteli bir şarap için dünyaları verirdi. O halde ne oldu da işler sarpa sardı? Ne oldu da bir türlü toparlanamadı? Neydi tüm bu kar topu etkisini yaratan ve onu çırpındıkça daha da aşağı iten bu bataklığa sokan? Dahası, kimler ve hangi mekanlardı bunu körükleyen, belki de temelini atan? Hem, ne oldu da bunları anlatmak istedi? Bu yazıda, özellikle başta *Ekmek Arası* olmak üzere devam romanı olan *Factotum* romanlarıyla birlikte bir psikanalitik söylemle Bukowski'nin "çocukluğuna ineceğiz." Dolayısıyla bu kitapları birincil kaynaklar olarak ele alarak biyografik bir okuma yapmayı planlıyor, *Ekmek Arası*'ndan birkaç alıntıyla Bukowski'yi hem tanımayı hem de tanıtmayı hedefliyor, sonrasında ise sırasıyla üniversite yıllarını anlatan *Factotum* romanı ile üniversite sonrası yaşamı hakkında çeşitli kaynaklardan edindiğim bilgilerle konuyu toplamayı hedefliyorum.

"Babam insanlardan hoşlanmazdı. Benden de hoşlanmıyordu. Çocuklar görünmeli, ama sesleri çıkmamalı, derdi bana." (s. 10) diyor Bukowski, *Ekmek Arası*'nın henüz ilk sayfalarında. Babasının ona dair algısını ilk kez bu şekilde gözler önüne seriyor. Görülen o ki, sorunlarının temeli henüz çocukluğunda, aile içinde maruz kaldığı şiddete dayanıyor. *Ekmek Arası* adlı romanı, Bukowski'nin henüz ergenliğe yeni adım attığı dönemleri konu alıyor ve içinde bulunduğu çevrenin üstünde yarattığı ciddi derecedeki baskıyı anlatıyor. Kurmaca olsa da gerçek olayları ve anılarını baz alarak yazdığı bu kitapta Bukowski, gerek evde gerek mahallesinde gerekse okulunda başına gelen şeyleri açıklığa kavuşturuyor ve çocuk-

luğunu incelemek adına iyi bir kaynak sunuyor. Üstü kapalı bir şekilde bakılacak olursa okuyucular; küçük bir çocuğun asosyalliğini, ergenliğin en sarsıcı ve abartılı ayrıntılarını, fakirliği, baskıyı, ilk gençlik tedirginliğini neşeli ve iğneleyici bir dille ele alan bir kitapla ve bu kitabın ana karakteriyle karşı karşıya kalıyor: Henri Chinaski'yle. Bu kitapta, yazımın başında da belirttiğim gibi, kendisine takma isim olarak bunu seçiyor Bukowski. Russell Harrison, bunun nedenlerini şöyle sıralıyor: "Henry", yazarın babasının ismidir. "China (Çin)" onun en muhteşem olduğuna inandığı ülkedir, ona göre bu ülke Amerika'yı yok edecektir. "-ski" ise Bukowski'den gelen tek parçadır. Böylece çocukluğuyla ilgili her şeyi tek bir isimde toplayıp bir karakter yaratmış ve çocukluğuna dair her şeyi tek bir kitapta anlatmaya çalışmıştır.[1]

O halde nasıl bir çocukluk geçirdiğini gözden geçirmekte fayda var. Öncelikle, bu roman özelinde, kendisinin, daha doğrusu kendi yansıması olan karakterin bilincine ve bunları *Ekmek Arası*'nda nasıl anlattığına bir bakalım:

Henüz kitabın altıncı bölümüne gelmeden, ebeveynleri tarafından kötü çocuklar olarak nitelendirilen mahallenin fakir ve haylaz çocuklarına karşı bilinçaltına yerleştirilen fikirleri "Yaşıtlarımla arkadaşlık kurmaya yuvada başlamıştım. Tuhaftılar, gülüyor, konuşuyor, mutlu görünüyorlardı. Onlardan hoşlanmamıştım." (s. 18) şeklinde dile getiriyor ve onlardan uzun uzun bahsetmeye dahi lüzum duymuyor. Elbette ki bu düşünceler, onu yalnızlığa ve dolayısıyla asosyalliğe sürüklüyor. Sonrasında da ilerleyen yaşlarda gündüz vakti evde yatmasına annesinin neden kızdığına anlam veremeyişini "Güzeldi yatağın içi, hiçbir şey olmazdı orada. İnsan yok, hiçbir şey yok." (s. 27) diyerek eleştiriyor genç karakter Chinaski. Bu gibi durumlara maruz kalmak ve bazı zamanlarda ufacık durumlar yüzünden bile dayak yemek onun ailesine, özellikle babasına karşı bir kin beslemesine sebep oluyor. Bu kini kusmak içinse hormonların da etkisiyle kavga ve cinselliğe yöneliyor. Fakat cinselliği öğrenmeye başladığı yaşlarda da "Babamın sıvısından olduğumu düşündükçe kusacak gibi oluyordum." (s. 38) diye düşünerek hem babasına, hem cinselliğe olan yaklaşımını bize net bir şekilde yansıtıyor. Tabii ki bunu hiçbir zaman babasına yansıtmayacak kadar da profesyonel davranıyor, yalanlara ve çocuksu oyunlara başvuruyor. Bu olumsuz kabul edilebilecek becerisini, okul hayatında öğretmenlerine karşı da kullanıyor ve onları kandırabildiği yahut duymak istedikleri güzel sözleri söylediği zaman "Harikulade yalanlar: Buna ihtiyaçları vardı demek. İnsanlar ahmaktılar." (s. 63) diyor kendi kendine. Bu herkesi küçümseyiş, kimseye ihtiyaç duymayış, tek başına istediğini yapmaya alışmışlık onu din olgusundan da uzaklaştırmaya yetiyor. Babaannesine sırtındaki çıbanları göstermek amacıyla yatağa uzandığı bir gün göz ucuyla karşısındaki duvara bakıyor ve "Birkaç yıl önce dinle ilişkimi kesmiştim. Gerçek olduğunu varsayarsak, insanları aptallaştırıyor veya aptalları çekiyordu. Gerçek değilse, aptallar daha da aptaldılar." (s. 107) sözleriyle olaya açıklık kazandırıyor. Bunun yanı sıra, sırtındaki çıbanlar başta olmak üzere dış görünüşüne olan nefreti ve öz güvensizliği de insan ilişkilerinde ve insan ilişkilerinden kaynaklı hayat tecrübelerinde etkili oluyor. Bu tutum bir de ufak yaşlardan beri gelen insanlardan uzak durma isteğiyle birleşince kendisini "Kelebeklerin ve arıların arzuladığı bir çiçek olmak varken, sinekleri cezbeden bir bok parçasıydım." (s. 118) şeklinde tanımlıyor.

Bunlardan da görüldüğü üzere, dünyanın gerçekliği için fazla hassas, kırılgan ve bahtsız bir çocukluk Bukowski'ninki. Olay örgüsü boyunca mutsuz olup olmadığından kendisi de emin olamıyor aslında. Zira, tüm bu söylediklerine rağmen çocukluğu hakkında çeşitli itirafları da kitapta mevcut. Bunlardan en önemlisi, hatta tüm bu sarf ettiği cümleleri açıklayanların başında da birine ihtiyaç duyduğunu itiraf etmesi geliyor. Birine ihtiyaç duyduğunu ve böyle birini bulamadığı için kendisi, olmasını istediği

gibi bir karakter yarattığını söylüyor. Bu, yalnızlığı sevdiğini ve kendini yalnızken daha iyi hissettiğini söyleyen bir çocuk için çok büyük bir itiraf ve önemli bir adım haline geliyor. Bu noktada kendisine en büyük engeli oluşturan kişi ise yine babası olsa gerek. Fiziksel şiddeti bir kenara koysak bile, yaptığı zihinsel baskı dahi bir "elmayı çürütmeye" yeter de artar nitelik ve niceliğe bürünüyor. Toplum, aile ve eğitim şeklinin sosyal fobi oluşturduğunun bilimsel bir gerçek olduğu bu dünyada, bu şekilde büyüyen bir çocuk haliyle arkadaşlıklarında da kavgalar üzerine kuruyor ilişkilerini. Dış görünüşü sebebiyle kendisine olan öz güveni zaten yerin dibinde olan bu çocuk, hayatın her alanında bu ezikliğin yükü altında eziliyor, kadınlarla ilişkilerinde hep zorluk çekiyor. Eser de bunları tüm çıplaklığı ile bize ulaştırıyor. Kısacası, *Ekmek Arası* adlı eser, Bukowski'ye ve edebiyatta bir çocuğun işlenmesi mevzusuna daha da derinden ve farklı bir açıdan bakmayı sağlıyor.

Factotum adlı devam romanı niteliğindeki eserinde ise, bu şartlar ve psikolojik travmalar ile yetişen bir gencin üniversite çağına geldiğinde daha da yalnızlaşarak kendi ayakları üstünde durma çabası ve bocalamasını görüyoruz. Bukowski, Los Angeles Lisesi'nden mezun olduktan sonra sanat, gazetecilik ve edebiyat dersleri aldığı Los Angeles Şehir Üniversitesi'nde 1 yıl okudu.[2] Charles Bukowski'nin bu süreci ve sonrasını anlatması ile okuyucu, yine Henri Chinaski karakteriyle baş başa kalıyor ve tüm olup bitenlere şahit olma fırsatı buluyor. En az *Ekmek Arası* kadar cesur ve dürüst olan bu eser, beyaz perdeye de aktarılmıştır ve bahsedilen kitaplarda var olan "kar topu etkisi"ni çok net bir şekilde bize aktarmıştır.[3] Dolayısıyla *Factotum*, temelde verilen eğitim, sevgi ve ahlakın ilerleyen dönemlerde de insanın başına nasıl işler açabileceğini anlatıyor.

Başına gelen olayların en önemlisi bu dönemdeki işlerinin kısa vadeli olması gibi duruyor ve bunun nedeni de düzen tanımaz kişiliği ve alkol bağımlılığı olarak gösterliyor. Bir inceleme yazısında bu durum şöyle özetleniyor:

"Bukowski babasına olan nefretini onun aksine bir hayat yaşayarak göstermiş ve bir yazısında da bu yüzden bir hiç olmayı seçtiğini söylemiştir. O babasının aksine olduğu gibi görünen ve bir şey olmamayı hedefleyen birisi olarak kazandığı paraya önem vermiyor ve barlarda günü birlik bir hayat sürüyordu. Zengin Amerikalı kadınlarla ilişkiye girdiği dönemlerde onlara kaba dahi davransa etkiliyor, onların evlerinde yaşamaya başlıyor ama bir türlü o hayata adapte olamayarak eski hayatına geri dönüyordu ki 1969'da da bunu, aç kalmayı seçtiğini söyleyerek ispat etmiş oluyor adeta. Ayrıca ömrünün çoğu denilebilecek kısmını da hipodromlarda geçirmiş ve bundan yazılarında sık sık söz etmiştir."[4]

Yazmaya başladığı günden itibaren yazılarını yayımlanmaları için dergilere gönderen Bukowski'nin postaları hep geri gönderiliyor. Kendisini toparlamak için yazıyor, yazamadıkça daha da toparlanamaz bir hal alıyor ve bu döngü içinden çıkılamaz bir kara delik haline geliyor. *Factotum*'da belirli bir noktaya kadar bize sunulan bu döngü, daha sonraları 24 yaşındayken "Aftermath of a Lenghty Rejection Slip" isimli kısa öyküsü, iki yıl sonra bir başka kısa öyküsü olan "20 Tanks From Kasseldown" isimli eseri yayımlanmasıyla sona eriyor.[5] Fakat yayıncılık yöntemlerinden ve eleştirilerden hayal kırıklığına uğruyor ve neredeyse 10 yıllığına yazmayı bırakıyor. Bunlara da şu şekilde alaycı bir tavırla karşılık veriyor:

"... hakkımda yazılanlara gelince; bazı tanıtma yazıları, makaleler, bir kitap ve bibliyografi sayılabilir; ancak onlar bu duvarın arkasındaki dolapta bir yerdeler ve şimdi gidip ararsam terler ve sıkılırım. Siz de bunu istemezsiniz, biliyorum. Sağ olun. Ayrıca daktilo ve imla yanlışları için özür dilerim. İkisine de hiçbir zaman ilgi duyamadım..." [6]

Sadece *Ekmek Arası* ve *Factotum*'u okumakla bile

tahmin edilebileceği üzere, bu alaycı tavrı ve keşmekeş yaşamıyla hayatını devam ettiriyor. *Ekmek Arası* adlı otobiyografik izler taşıyan eserinin ilk sayfasında masanın altında saklanan korkak çocuk, devam romanı *Factotum*'un son sayfasında günü striptiz kulübünde tamamlayan bir noktaya geliyor. ABD'yi gezerek, çeşitli işlerde genellikle kısa vadeli çalışarak ve ucuz pansiyonlarda konaklayarak yıllarını geçiriyor. Onun için kadınlar ve içki vazgeçilmez hale geliyor. Ölümün ucundan döndüğü alkol komasından dolayı hastaneye kaldırılıyor. Taburcu olduktan sonra bir daktilo satın alıp şiir yazmaya ve içki içmeye devam ediyor. Hiç evlenmediği Francis Smith'ten bir kızı oluyor. 1969'da Black Sparrow Yayınevi'nden ömür boyu 100 dolar maaş teklifini alınca postaneden ayrılıyor.[7] Sadece içini dökmek amacıyla yazdığı ve kimseye yollamadığı mektuplarının birinde ise şöyle bir açıklamaya yer veriyor:

"İki seçenekten birini seçmek zorundaydım: Posta ofisinde kalıp delirmek ya da yazmaya oynayıp açlıktan ölmek. Ben aç kalmayı seçtim."[8] Buna benzer bir ironiye yine *Ekmek Arası* adlı eserinde "Neden seçimlerimiz hep kötü ile daha kötü arasında." cümlesinde de rastlanıyor.

Bu tip bir hayat yaşadığı için birçok kez tutuklanmış, dayak yemiş olan Bukowski; hayatı, özgün dili ve tarzı ile Amerikan edebiyatına damgasını vurmuş, J. P. Sartre ve J. Genet gibi yazarlarca Amerika'nın en iyi şairi olarak yorumlanmıştır. Bukowski'nin şiir ve öykülerinden oluşan toplam 45 kitabı bulunmaktadır. Pek çok dile çevirisi olan, yazıları birçok dergide de yayımlanmış olan yazarın kitaplarının Türkçeye çevirisi Avi Pardo'ya aittir. Türkiye'de ilk kez Sokak Dergisi'nde çıkan öyküleri ile tanınan Bukowski, *Pulp* romanını henüz bitirdikten sonra 9 Mart 1994'te 73 yaşındayken omurilikten yayılan lösemi sebebiyle San Pedro, Kaliforniya'da öldü.[7]

Bu hayat hikayesi, düşünce biçimi ve yılların getirdiği alışkanlıklarıyla Bukowski'nin ölümünden geriye onu yukarıda bahsedilen uç noktalara getiren travmatik çocukluğunu incelememize imkan veren iki samimi eser kalıyor. Kimilerince "Çok fazla abartılıyor.", "Hayal gücü yok.", "Bir ayyaştan başkası değil." denilen Charles Bukowski, tüm bu kötü eleştirilerin aksine, "Ayakkabı Boyacısı İçin Bir Tane" adlı şiirinde, bu duruma ve tüm bunlara cevap veriyor:

" bazen sert biri oluyorum
ama tadıma bakarsanız hala
tatlı. bütün mesele
söylemeye korkuyor olmam.
hani sevgiliniz size,
"beni sevdiğini söyle" der de
söyleyemezsiniz ya aynen öyle "

Kaynakça

(1) Harrison, Russell, *Against the American Dream: Essays on Charles Bukowski*, Black Sparrow Press, Santa Rosa, 1998
(2) http://www.tarihiolaylar.com/biyografiler/charles-bukowski-90
(3) Factotum, imDb, Directed by Bent Hamer, 2005
(4) Lima, Biga, *Aylak Yazar Charles Bukowski*, 2006
(5) Gönüler, Yağız, *Bukowski Okumaya Nereden Başlanır*, Peyniraltı Edebiyatı, 5 Ağustos 2013
(6) Bukowski, Charles, *The Most Beautiful Woman In Town*, 1983
(7) Wikipedia, Charles Bukowski, Wikipedia aracılığıyla alıntı
(8) http://www7.dict.cc/wp_examples.php?lp_id=69&lang=tr&s=delirmek

Sosyal medyada Pan Dergi'yi takip etmek için

twitter.com/pan_dergi facebook.com/pandergi instagram.com/pan_dergi

K. Can Eren

Tümdengelim

Kendi kafatasını ölçen bir antropolog mezurasını
Dinlen denince ayağa kalkan terziden mi almıştır
Rögar kapaklarının arasından sızan gün ışığı
Hangi albinonun alnını kırıştırır
Her gazete manşeti biraz tanıdıktır ama
Aslında gündemi takip etmez
Hastanede sıra numarası yanan
"Misafiriniz geldi, lütfen kapıyı açar mısınız?"
Kendi evine konuktur yedek anahtar
Şimdi kabuğuna çekilir bir tosbağa
Gıdıklanır diye ayaklarından
Sobalı bir evin cam buğusunda
Bir altmış ikidir tavşan

Gitme diye bahsediyorum bunlardan
Ellerimle duvarlarda uçan kuştur gölge
Mum ışığında bulamayınca arzuladığım
Çiviyle duvara asılmıştır zaman
Gölgelerin tam da yollara döküldüğü şu dakikalarda
Saat geç oldu
Otobüs yok bundan sonra
Ön sevişmek tam sevişmek sayılmaz aslında.

Robert Louis Stevenson

Escape at Bedtime

The lights from the parlour and kitchen shone out
Through the blinds and the windows and bars;
And high overhead and all moving about,
There were thousands of millions of stars.
There ne'er were such thousands of leaves on a tree,
Nor of people in church or the Park,
As the crowds of the stars that looked down upon me,
And that glittered and winked in the dark.

The Dog, and the Plough, and the Hunter, and all,
And the star of the sailor, and Mars,
These shown in the sky, and the pail by the wall
Would be half full of water and stars.
They saw me at last, and they chased me with cries,
And they soon had me packed into bed;
But the glory kept shining and bright in my eyes,
And the stars going round in my head.

Uyku Vaktinden Kaçış

Salondan ve mutfaktan gelen ışıklar parlaya parlaya
Işık saçıyordu; pencereden, panjurdan ve parmaklıklardan
Hepsi de dolaşıp duran yeryüzünden yukarıda havada
Binlercesi milyonlarcası vardı yıldızlardan
Yok, bir ağaç üzerinde onlar kadar fazla yaprak
Ya da sığmaz onların sayısınca insan bir parka, bir kiliseye
O yıldızların kalabalığı; eğilmiş bana bakarak
Parıldayan ve bana göz kırpan karanlığın içinde

Büyük Köpek, Büyük Ayı, Avcı Takımyıldızı
Ve Mars ve yıldızı denizcilerin
Hepsi hem gökyüzünde hem de duvar kenarındaki kovadaydı
Yarısı suyla yarısı yıldızla doluydu o kovanın
Sonunda gördüler beni, gözyaşlarıyla takıldılar peşime
Ve hemen postaladılar beni yatağıma
Ama ihtişamları devamlı ışıldıyordu ve parlaktı gözlerimde
Yıldızlar dönüyordu kafamın etrafında

Çeviri: Recep Sözümçetin

Ahmet Barin

Vahşi Şeyler Ülkesi'nde Hayal ve Gerçeklk

DOSYA

Tutku Vatansever

Maurice Sendak'ın 1963 yılında yayımlanan *Vahşi Şeyler Ülkesinde* adlı resimli kitabı çocuk kitapları raflarında yerini alsa da Sendak çocuk kitabı yazmak amacıyla masa başına oturmadığını dile getirir. Kitap çocuk edebiyatında fantezinin ilk örneklerinden olmakla birlikte gerçek ile hayal arasında belli belirsiz bir geçiş sağlar. *Max*'in Vahşi Şeyler Ülkesi'ne olan yolculuğunun hayal ürünü olduğu yönünde çeşitli işaretler düzenlemiştir fakat bunu doğrudan söylemekten çekinir. Hikâyeyi *Max*'in başına gelen doğaüstü bir olay olarak okumak gayet mümkün olduğu halde Sendak *Max*'in hayal dünyasını yansıttığı yönünde kanıtları hikâye içine serpiştirir. Böylece *Vahşi Şeyler Ülkesind*e gerçeklik ve hayali harmanlar ve bu ikisinin arasındaki ilişkiyi başkarakter *Max* yoluyla tasvir eder.

Vahşi Şeyler Ülkesi'nin, *Max*'in hayali olduğu düşünüldüğünde Sendak'ın bunu hikâye içerisinde açıkça belirtmemesinin iki nedeni olabilir. Birincisi Sendak'ın hayal ve gerçek arasında pürüzsüz geçişlerle çocukların düşünce dünyasını yansıtmak istemesidir. Çeşitli yaşlarda otuz çocuk üzerinde yapılan araştırmada 6 yaşından küçük çocuklar gerçek ve gerçek olamayacak durumları ayırt edebilirken, hayal ve gerçeklik arasındaki ani geçişleri algılamakta zorluk çektikleri ortaya çıkmıştır.[1] Çalışma çocuklara çocuk fantezi kitapları okutup bunlarla ilgili sorular sorarak gerçekleştirilmiştir. *Max*'in odasından Vahşi Şeyler Ülkesi'ne olan macerası da çocukların düşünce dünyalarında gerçek ve hayalin birbirleriyle iç içe yer aldığını ve çocukların bu iki âlem arasında, saniyeler içinde ve belki de farkında olmaksızın kolayca hareket edebilmelerini yansıtır.

Yazarın *Max*'in yolculuğunun hayal ürünü olduğunu açıkça belirtmemesinin bir diğer nedeni ise okuyucuyu gerçekten hayale giden bu yolda rahatsız etmek istememesi olabilir. Birçok okuyucu *Max*'in yolculuğunun gerçek bir yolculuk olduğuna inanmaya yatkındır çünkü hayali ilginç kılan büyük bir etken içinde barındırdığı gerçeklik olasılığıdır. Her ne kadar Vahşi Şeyler Ülkesi'nde büyük rolü hayal oynasa da, hayal âlemine geçişte gerçeklikten çıkışın farkında olmamak hikâyeyi okuyucu için ilginç kılar. Okuyucunun çocuk olduğu düşünüldüğünde ise bu daha büyük bir önem kazanır. Sendak röportajında kitabını okuyan veya dinleyen küçük çocukların bu hikâyenin birisi tarafından yazıldığını fark etmelerini istemediğini söyler[2] çünkü küçük çocukların büyük çoğunluğu farkında olmadan çocuk kitaplarındaki hikâyeleri herhangi bir yerde ve zamanda gerçekleşmiş olarak değerlendirir. Yani *Vahşi Şeyler Ülkesinde*'de hayal kadar gerçekliğin de önemli bir yeri vardır ve bu nedenle yazar bu ikisini ayırmadan beraber sunmayı seçmiştir.

Hikâye ve illüstrasyonlar *Max*'in yolculuğunun hayal olduğuna dair birçok ipucu barındırır. *Max*'in neredeyse bir sene boyunca seyahat etmesi fakat eve geldiğinde yemeğini hala sıcak bulması bariz biçimde bütün bir yolculuğun saniyeler içerisinde gerçekleşmiş bir düşünce olduğunu işaret eder. *Max*'in yaşadıklarının gerçekliğine inanma eğilimde olan okuyucular, özellikle çocuklar, için elbette ki bu *Max*'in başka bir evrene geçtiğinin göstergesi olarak algılanabilir. *Max*'in hayal kurduğu düşüncesini takip eden bir diğer ipucu ise *Max*'in yolculuğundan önce evinde köpeği kovaladığı esnada duvarda görünen *Max* imzalı resimdir. Resimdeki yaratık Vahşi Şeyler Ülkesi'ndeki yaratıklardan biriyle büyük benzerlik göstermektedir ve bu da *Max*'in daha önceden de bu yaratıkları hayal ettiğini ve bunu resim yoluyla açığa çıkardığını gösterir. Yani bu gibi ayrıntılarla Sendak yolculuğun ve Vahşi Şeyler

Selin Deniz Eldek

Ülkesi'nin hayal olabileceğini bir öneri olarak sunar ve hayal ile gerçeklik arasındaki akışı bozmayarak bu okuma şeklini okuyucuya dayatmaz.

Vahşi Şeyler Ülkesi'nin, bütün bu yolculuğun ve ülkenin *Max* karakterinin yaratısı olması *Max*'in karakterini açığa çıkarması açısından daha büyük önem kazanır. *Max*'in özel yelkenlisiyle çıktığı seyahatin açıkça bir istikameti vardır: Vahşi Şeyler Ülkesi. *Max*'in yarattığı bu derece net bir yerin varlığı bu yerin nasıl tanımlandığını önemli kılar. *Max*'in bu yolculukta varmak istediği yeri, özel olarak, barındırdığı kitle yani "vahşi şeyler" tanımlar. Hikâyenin başında *Max*'in evdeki yaramazlıkları sonucu annesi ona "vahşi şey!" diye seslenir ve odasına gönderir. *Max*'in özel olarak "Vahşi Şeyler" Ülkesi'ne gitmenin hayalini kurmasının nedeni yalnız ve farklı hissetmesi, kendiyle özdeşleştirdiği yaratıkların olduğu bir yere gitmek istemesidir. R. Craig Roney'nin makalesinde çocuk kitaplarında fantezinin işleviyle ilgili çizdiği bir şemada Vahşi Şeyler Ülkesi'ndeki fantezinin işlevini "dikkat dağıtıcı"[3] olarak sınıflandırması da bunu yansıtır. *Max* için kurduğu Vahşi Şeyler Ülkesi gerçek hayatındaki muhtemel hayal kırıklığından, sıkıcılıktan veya yalnızlıktan kısa süreli de olsa bir uzaklaşmadır. Bu *Max*'in hayatına ve hayaline karamsar bir bakış açısı olarak görülebilir fakat Sendak'ın illüstrasyonlarda kullandığı, çocuk kitaplarında alışık olmadığımız koyu renk tonları da kısmen bir karamsarlık ileri sürer.

Sendak bu hayalin *Max*'te yarattığı etkiyi ve gerçekliğe bakış açısında sebep olduğu değişimi illüstrasyonlar sayesinde belirtir. Sanat eğitmeni Paula Eubanks resimli kitapları bir sanat formu olarak açıklayan makalesinde resimlerin sayfa üzerindeki düzenine dikkat çeker ve Maurice Sendak'ın *Vahşi Şeyler Ülkesinde*'ki illüstrasyonlarını bir sinematografın değişik odaklı merceği kullanmasına benzetir.[4] Sendak kelimelerin yanı sıra *Max*'in hayalini illüstrasyonlarla takip eder. Hikayenin başında *Max* odasındayken sayfanın ortasında küçük bir bölüm kaplayan illüstrasyon, *Max*'in odasının bir ormana dönüştüğü anda büyümeye başlar. İllüstrasyonun tüm sayfayı kaplayana kadarki üç aşamalı genişlemesine "Tam o gece Max'in odasında bir orman büyüdü, büyüdü ve daha da büyüdü" sözleri eşlik eder. Böylece *Max*'in hayal gücünün genişleyişiyle beraber illüstrasyonlar da bütün sayfayı kaplar. Hatta *Max*'in hayaline tamamen dalmasıyla birlikte yazılar da kaybolur ve illüstrasyonlar iki sayfaya yayılır. Hikâyenin sonunda *Max* yolculuğunu tamamlayıp odasına geldiğinde, odası hikâyenin başındakine karşın sayfanın küçük bir bölümünü değil tamamını kaplamaktadır. Hikâyenin başında evden bir kaçış arayan *Max* sonunda eve dönmüş olmanın verdiği mutluluğun suratındaki yansımasıyla resmedilir. Böylece yazar hayal kurmanın *Max*'i günlük hayatın zorluklarından uzaklaştırıp rahatlattığını ve bakış açısında değişime yol açtığını illüstrasyonlar yoluyla ifade eder.

Kitapta gerçeklik ve hayalin birleşmesi farklı anlamlandırmalara izin verirken bir takım ipuçları *Max*'in yolculuğunun hayal olduğuna yönlendirir. Bu durumda *Max*'in evindeki yaşamı çerçeve hikâye şeklini alır ve onun içinde *Max*'in hayal ürünü olan ayrı bir hikâye yer alır. Böylece anlatım çizgisel olmaktan çıkar ve hayal ile gerçeğin iç içe bulunmasıyla bir çocuğun bu ikisi arasında dolaşıp duran düşünce dünyasını taklit eder. Bu göz önüne alındığında *Max*'in hayalinin ve gerçek hayatının birbirini nasıl etkilediği görülür. *Max*'in yolculuğu sadece bir hayal olmaktan çıkıp bir çocuğun hayatındaki zorluklardan uzaklaşma şekline dönüşür.

Kaynakça

(1) Harms, Jeanne McLain. "*Children's Responses to Fantasy in Literature.*" Language Arts, vol. 52, no. 7, 1975, pp. 942–946

(2) "*Questions to an Artist Who Is Also an Author: A Conversation between Maurice Sendak and Virginia Haviland.*" The Quarterly Journal of the Library of Congress, vol. 28, no. 4, 1971, pp. 262–280

(3) Roney, R. Craig. "*Fantasizing As a Motif in Children's Realistic Literature.*" Language Arts, vol. 60, no. 4, 1983, pp. 447–455(4) Lima, Biga, *Aylak Yazar Charles Bukowski*, 2006

(4) Eubanks, Paula. "*Learning to Be a Connoisseur of Books: Understanding Picture Books as an Art Medium.*" Art Education, vol. 52, no. 6, 1999, pp. 38–44

Çeviri: K. Can Eren

The Man in The Moon

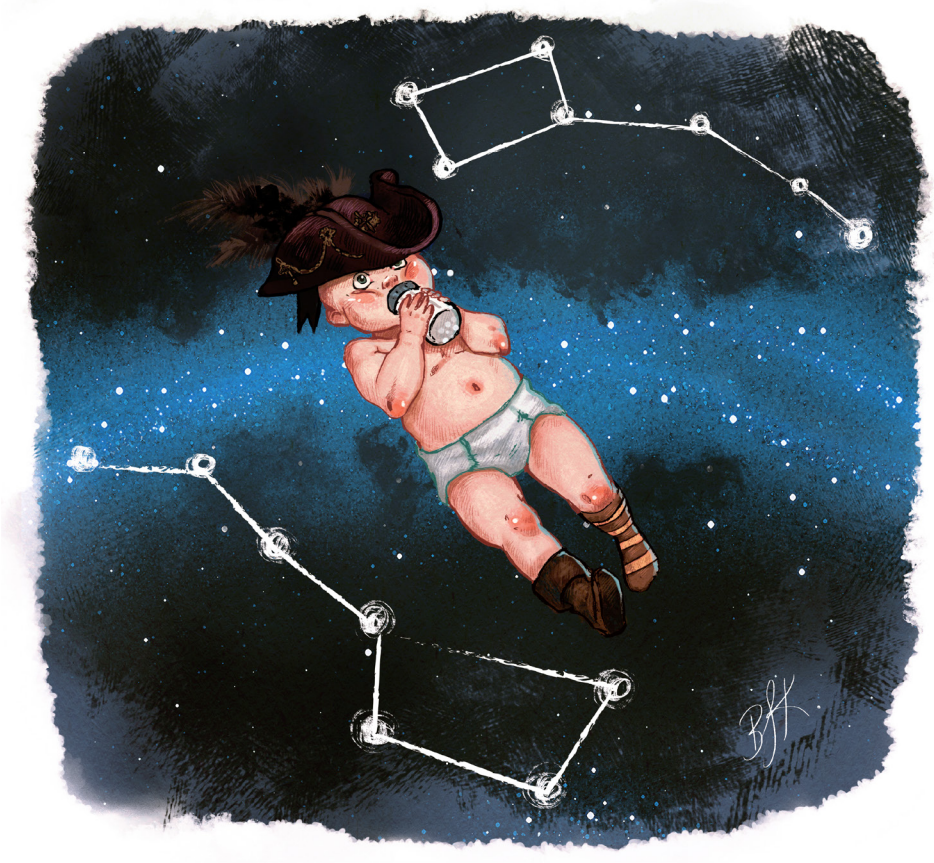
The Man in the Moon as he sails the sky
Is a very remarkable skipper,
But he made a mistake when he tried to take
A drink of milk from the Dipper.
He dipped right out of the Milky Way,
And slowly and carefully filled it,
The Big Bear growled, the Little Bear howled
And frightened him so that he spilled it!

Anonymous

Aydaki Adam

Aydaki Adam süzüldüğünde gökyüzünde
Kendisi oldukça göz kamaştırıcı bir kaptan,
Ama bir hata yaptı almaya yeltendiğinde
Bir bardak sütü Arabacı Takımyıldızı'ndan.
Dosdoğru Samanyolu'na daldı,
Yavaşça ve dikkatlice doldurdu sütü,
Büyük Ayı gürledi, Küçük Ayı uludu
Aydaki Adam'ı korkuttu ve döktü sütü!

Anonim

Başak Demir

Lahana

Eyüp Özbay

Başka bir dünya arayan rüzgâra...

''Ne kadar zamandır evci çıkmadığımın farkındalar mıdır? En son gittiğimde ne oldu da şimdi tekrar gidiyorum?'' Cevap bulamamıştım günlerdir. Yine de gidiyordum.

Parasız yatılıdaki aylık bursumu hafta başında almıştım. Birikmiş çay ve lahmacun borçlarımı ödedim kantine. Pansiyonun arka sokağına çarşamba günleri kurulan pazardan büyükçe bir lahana aldım. Kasabaya gidiş geliş yol paramı da hesaplarsak, dönüşte elimde pek bir şey kalmayacaktı.

Belediye otobüsü ile gidecektim ama son ana kadarki tereddütlü bekleyişim nedeniyle saat altıdaki otobüsü kaçırdım. Dolayısıyla şehir merkezinden kasabaya giden küçük minibüslerden birine bindim. Minibüstekilerin çoğunluğu şehir merkezindeki endüstri meslek lisesinde okuyan öğrencilerdi. Benim okuduğum lisenin gündüzlü öğrencilerinden biri de vardı minibüste. Minibüsteki neredeyse herkesi tanıyordum. Kısa bir selamlaşmadan sonra sustum.

Hava kararmıştı. Minibüsle şehir merkezinden çıkıyorduk. Yol aydınlatma lambaları geride kaldı. Yollarda belediye otobüsleri, kasaba ve köylere giden minibüsler, tek tük kamyon, yol kenarlarında göz alabildiğince kar.

Endüstri meslek liseli öğrenciler gülüşerek yeni kaydettirdikleri karışık kaseti şoföre uzattılar. Şoför isteksiz bir şekilde kaseti kasetçalara yerleştirdi. Peşinden de bir sigara yaktı. Sigara dumanı ile birlikte ağır, yürek yakan cinsten bir Orhan Gencebay şarkısı kapladı minibüsün içini. Üçüncü şarkıdan sonra kimse konuşmuyordu artık. Kimi uyuklamıştı, kimi benim gibi dışarıdaki karanlığa dalmıştı.

Önceki evci çıkmalarımda yaşadıklarım ve hissettiklerim oldukça kalabalık bir şekilde sökün etti. İrkildim. Kafamın içinde bir savaş vardı sanki. Yüreğim dışarıdaki karanlıktan daha da karanlıktı o an. Bir tarafım inatla bu defa her şey farklı olacak diyordu oldukça cılız bir sesle. O zayıf sesi harlamaya çalıştım ama başaramadım.

Minibüsten indim ve tereddütlü adımlarla mahalle berberinin önünden geçerek doğduğum sokağa girdim. Soğuk ve karanlık bir geceydi. Kasabada da kar yağmaya başlamış, önceki günlerde yağmış olan karın üstüne yeni, ince bir tül gibi serilmekteydi. Sokak lambasının aydınlattığı çınar ağacının dalları neredeyse çıplaktı. Arnavut kaldırımında sarı ve kahverenginin tonlarındaki yaprakları kar esir almış, kimi yerlerde buz tutmuştu.

Evin önündeydim. Pencerelerden dışarı sızan ışığı ve bacadan yükselen dumanı görüyordum. Hâlâ tereddüdüm geçmiş değildi. Kapıya doğru yürüdüm. Evin içindeki sesleri duyabiliyordum artık. Elimdeki çanta ve torbayı yere bırakıp kapıyı çaldım. Bir kaç

çalıştan sonra kapıyı annem açtı. Beni görünce yüzündeki ifadenin bu kez farklı olacağını ummuştum. Yine yanılmıştım işte! İlk sözü yine her zamanki tonda "Senin ne işin var burda, bu karda kışta? Zıbarıp kalsaydın ya pansiyonda!" oldu. Ne diyeceğimi şaşırmış durumda kekeleyerek "Ama! Ama! Kirli çamaşırlarım!" diyebildim yalvarırcasına. Sözümü kesti ve sert bir şekilde "Geç içeri geç. Zaten yeterince derdim var." dedi. Bir elimde kirli çamaşırlarımın olduğu çanta, diğerinde lahananın olduğu torba öylece kalakaldım. Keşke gidebilecek başka bir yer olsaydı diye içimden geçirdim ve omuzlarıma bindirilen o suçluluk duygusuyla içeriye girdim.

Eski ve tek katlı bir taş evdi bizimki. Mutfak hemen girişte; peşinden uzunca bir hol ve bu hole açılan iki odanın kapısı. Bu evde en çok bu holü severdim. Ortaokul yıllarımda herkes uyuduktan sonra ancak bu holde ders çalışabilirdim. Rutubetli ve karanlıktı, ancak bu eve dair kendimi ait hissettiğim tek yer burasıydı. Kış geceleri soğuk bir yılan gibi ayak parmaklarımdan sokulur, ayak bileklerimden bacaklarıma doğru sinsi sinsi ilerler; sarınmış olduğum battaniyeye rağmen soğuğu kalçalarımda hissetmeye başladığımda artık nispeten sıcak olan odalardan birine girip ilişebildiğim bir yatakta yatma zamanımın geldiğini anlardım.

Lahanayı mutfaktaki ocağın üstüne, kirli çamaşır çantamı da hole bıraktım. Holde yere sırtımı duvara dayayıp oturdum. O an bir çukura düşmüş gibiydim. Derin, karanlık, uğultulu. İçerideki bu hava, pansiyondan evci çıkıp bu eve geldiğim önceki ziyaretlerimden farklıydı. Daha koyu ve boğucu.

Televizyon seyredilen odaya hemen girememiştim. Babam evde yoktu ama ev her zamanki gibi kalabalıktı. Abim, kardeşim, abimin eşi ve iki çocuğu. Hepsi evdelerdi. Odalardan hole kafalar uzandı. Herkes eve geldiğimi öğrenmişti. Kardeşim dışında hiçbirinin yüzünde o aradığım ifadeyi bulamamıştım.

Cumartesi sabahı burnuma gelen sigara dumanı kokusu ile uyandım ama yine de açmadım gözlerimi. Büyük abim her zamanki gibi pencere kenarındaki sedirde sigara içiyor olmalıydı. Evde hiçbir şeyin değişmediği ve hatta daha da kötüye gittiği ile önceki akşam yüzleştikten sonra, tüm bunlara daha az maruz kalmak için yataktan çıkmamaya çalışıyordum. Birileri dışarı çıkar da ortalık sakinler diye uyuyor numarası yapıyordum.

Yere düşen metal bir tabak sesi ve peşinden bir bağırış çağırış duydum ama açmadım gözümü. Birileri kahvaltı hazırlıyor olmalıydı mutfakta.

Abimin ayağıyla yer yatağında beni dürtüklemesi ve bir yandan da "Çık şu yataktan! Sofrayı kuracağız!" şeklinde bağırması ile yataktan çıktım. O an istediğim tek şey bir an önce pansiyona dönmek ve

oradaki yatağımda kafamı yastığımın altına sokup ağlamak ve uyumaktı. Ama ya kirli çamaşırlarım! Onları bugün yıkasalar keşke diye düşündüm bir an. Lahanayı da lahana sarmasını da istemiyordum artık. Yapsalar da yiyebilir miydim bilmiyordum.

Babamı ancak sabah görebilmiştim. Elini öpmek istedim. Müsaade etmedi. Beni öpmedi de konuşmadı da. Öylece baktı, sonra da kahvaltı sofrasına geçti.

Babam sofraya oturduktan sonra peşinden abim, ben ve kardeşim oturduk. Yengem ve yeğenlerim sofraya oturmadılar. Yengem, abimle evliliklerinin üzerinden beş yıl geçmiş olmasına rağmen hala babamla aynı sofrada yemek yiyemezdi. Babam kendisine bir şey sorduğunda, kafası ile evet ya da hayır anlamında işaretler yapardı. Uzun bir cevap vermesi gerekiyorsa, yanında kim varsa onun kulağına fısıldar, o kişi de babama aktarırdı kadıncağızın meramını.

Kar yağışı bütün gün devam etmiş ve kimse evden çıkamamıştı. Arada anne ve babamın sert tondaki emir cümleleri dışında kimse konuşmuyordu. Suratlar asık. Arada, biri yeni yürümeye başlamış, diğeri üç yaşında olan yeğenlerim kedi yavruları gibi didişiyorlardı. Peşinden gürültü yapıyorlar diye kimden geldiği belli olmayan bir papara yiyorlar ama pes etmiyorlardı yine de. Kardeşim odanın bir köşesinde bulunan televizyona kilitlenmiş öylece oturuyordu. Sanki farklı bir dünyada bambaşka bir hayat yaşıyor gibiydi.

Öğleden sonra kar yağışı yavaşladı. Önce babam, ardından abim evden çıktılar. Abim babamın yanında sigara içmezdi. Abimin dışarı çıkar çıkmaz sigarasını yaktığını pencereden dışarıyı seyrederken gördüm.

Bu sırada mutfağın bir köşesinde annem bir yandan plastik bir leğende çamaşırlarımı yıkıyor bir yandan da söyleniyordu. "Bu hayata kahır çekmeye geldim ben. Hiçbiriniz güldürmediniz yüzümü. Boyu devrilesice sanki pansiyonda sıcak su yok. Eşşek kadar adam oldun. Bunları yıkamak o kadar mı zor? Allah'ım al canımı da kurtulayım. Ah anam ah! Ben küçük bir çocukken öldüğünde beni de gömselerdi ya seninle". Ben televizyonun olduğu odada sedirin bir köşesinde oturmuş sadece susuyordum.

Yalnız olduğumu, bu evde yüreğimin ve özlemlerimin karşılığının olmadığını bir kez daha, ama bu kez iliklerime kadar hissetmiştim. Bir gün daha kalmanın bir anlamı var mıydı? Bu akşam pansiyona dönsem mi diye düşündüm o an. Mümkün değildi bu. En azından giyebilmek için birer pantolon ve gömleğimin kuruması gerekiyordu.

Akşam kar yağışı yeniden başladı. Sedirde oturmuş pencereden evin karşısındaki çınar ağacına yağan karı seyrediyordum. Karanlığı delen sokak lambasının sarı ışığında kar tanelerinin çınar ağacının dallarına ve sokağa düşüşü daha da hüzünlendirdi beni. Onlar da çaresizdiler. Tıpkı benim gibi. Belki bu sokaktan kaçmak için buhar olup gökyüzüne uçmuşlardı. İşte şimdi istemeseler de geri dönüyorlardı. Ama yine buharlaşacaklardı. Bir dahaki sefere eğer şansları yaver giderse bir rüzgar onları uçsuz bucaksız kırlara, uzak limanlara götürebilirdi belki. Ya ben? İnsanların şanslarını başka iklimlere taşıyabilecek rüzgârlar hangi mevsimde eserdi ki? Daha ne kadar bekleyecektim o rüzgârı?

Kardeşim hâlâ televizyonun başında oturuyordu. Onu hayal dünyasından koparmaya kıyamadım. Derslerini bile soramamıştım. Bu evde onunla bile konuşacak enerji bulamıyordum.

Sobanın kenarında yarın dönerken giyeceğim pantolon, gömlek ve birkaç parça çamaşırımı kuruttum. Holde yere serdiğim temiz bir çarşaf üzerinde kıyafetlerimi ütüledim. Kimselere görünmeden işlerimi

bitirip bir köşeye çekildim ve bütün akşam neredeyse hiç konuşmadan televizyonun karşısında ben de kardeşimle beraber oturdum.

Gece yarısına doğru kapı çalındı. Peşinden bir bağırış çağırış. Yataktan fırladım. Babamın yatağı hâlâ boştu. Hole çıktım. Abimi gördüm mutfak kapısında. Annem bas bas bağırıyordu. "Gidip bir iş bulup çalışacağına gece yarısına kadar kahvede ne bok yiyorsun? Mecbur muyuz sana ve çocuklarına bakmaya? Utanmıyor musun? Tuhhh sana. Ben söylemiştim sen adam olmazsın diye." Yengem ağlıyordu bir köşede. Abim başı önde, ses çıkarmadan odasına geçti ve kapattı kapısını.

Pazar sabahı erkenden uyandım. Kardeşim gece benimle uyumak istemişti. Babam yatağındaydı. Kimseyi uyandırmamaya çalışarak sessizce odadan hole çıktım. Ama kardeşim uyanmıştı ben uyanınca. O da çıktı yataktan, yanıma geldi. Ben kıyafetlerimi katlayıp çantama yerleştirirken karşıma oturdu. Gözlerimin içine baktı ve yardım etmeye başladı. Onun yardımıyla kıyafetlerimi çantama yerleştirdim.

Annem ve yengem mutfaktaydılar. Annem akşamdan hızını alamamış olacak ki yengeme söylenip duruyordu. "Akşam çay bardaklarını neden yıkamamışsın_ Bu yaşta ben mi bulaşık yıkayacağım? Hizmetçin mi var bu evde?"

Giyindim, çantamı aldım ve çıkış kapısına doğru mutfağa yöneldim. Cuma akşamı getirmiş olduğum lahana torbası mutfak kapısının arkasında öylece duruyordu. Annem ve yengem mutfaktaydılar. Annem elimde çantayla giyinmiş bir vaziyette görünce beni, sert sert yüzüme baktı ve "Aç karnına mı gideceksin?" dedi. Ses çıkarmadım. "Gebereceksin." dedi. Çıkış kapısına doğru yürümeye devam ettim. "Zaten kim dinliyor ki beni bu evde. Git bakalım. Cehennemin dibine kadar yolun var." dedi. Kardeşim tam kapıdan çıkarken bacaklarıma sarıldı. Yengem mutfağın bir köşesinde yıkamış olduğu bardakları tereğe yerleştiriyordu. Acı bir gülümsemeyle baktı bana ama ses etmedi.

Sokağa çıktım. Dün yağan kar tüm sokağı beyaza bürümüştü, çınar ağacının yere düşen yaprakları da artık görünmüyordu. Sert bir rüzgâr esiyordu. İçimdeyse volkanlar patlıyordu. Yanıyordum.

Saat sekizdeki belediye otobüsüne yetişebilmek için acele etmem gerekiyordu.

Sosyal medyada Pan Dergi'yi takip etmek için

twitter.com/pan_dergi

facebook.com/pandergi

instagram.com/pan_dergi

Meşgaleler

Nazım İlgin

Orta yaşın iyice üstü, hafif kilolu, sevecen yüzlü, hani şu içte teyze deme hissiyatı uyandıran türden bir kadındı. Alnındaki izlerden belliydi, az görmüş geçirmiş değildi. Camdan kapının kolunu o denli yavaşça çevirdi ve öyle halim bir edayla girdi ki içeriye, o an teyze bile değil, anacım diye sarılası gelirdi insanın; bir ben insanın. Doğrudan ve kendinden emin adımlarla tezgahın arkasında duran bizim ustanın yanına yöneldi. Az sonra hemen tezgahın önünde durmuş, bizim ustanın, "Buyur teyze, ne lazımdı?" diye soran bakışlarına aldırmadan öylece bakıyordu aynı yüze. Bu öyle bir bakıştı ki, öyle halim, öyle vakur; bir kısasa kısas bakışı. Sabırsız tıynetli bizim usta, çok bile dayandı ya, "Buyur teyze, neye bakıyorsun? Bir şey mi lazımdı?"

Sesi gergindi bizim ustanın, az biraz namemnun -her zamanki gibi. Teyze oralı bile değildi oysa...

Elindeki poşetin içinden bir tane televizyon kumandası çıkartıp, kendine has sakinliğiyle ustanın önüne bırakıverdi. Bir ustaya, bir kumandaya, bir ustaya, bir demin içinden geçip de girdiği bu mahalle arası televizyon tamircisi dükkanının camdan kapısına baktı. Teğet geçti, az kalsındı değiyordu gözleri kumanda tezgahının önünde duran, kumandaları düzenlemesi gerekirken kendisini izleyen bir benim gözlerime.

Bizim ustanın sorusunu yinelemesi an meselesiydi ki, teyze buna müsaade etmedi. İkisinin ortasında, göğüs kafesleri hizasında duran kumandayı işaret edip titrek sağ el işaret parmağıyla, "Bizim torun evvelki gün şunu sizden alıvermiş. Amma çalışmıyor. Bir bakın hele..." dedi.

Bizim usta kendine yaraşır tezcanlılığıyla hemen kumandayı kapıp, deneme masasının arkasına geçti. Söylediklerine herhangi bir sözlü karşılık alamayan teyze ise, bir heykelden hallice, dimdik duruyordu olduğu yerde.

Birkaç dakikadır kumandayla uğraşan bizim usta, homurdana homurdana, titreye titreye dudaklarından çıkan o yavan, bilindik, kekremsi vasatlıktaki sözcüklerle belli ediyordu kumandanın çalışmaya karşı koyduğunu, dahası çalışmamakta direttiğini.

Biraz sonra yüzü hepten kaskatı, can sıkkınlığı pek bir bariz bizim usta, karşısında duran teyzeye, "Senin torun bizden mi aldı bunu? Emin misin?" diye soruyordu.

Teyze istifini bozmaya hacet duymadan, başını bir iki aşağı yukarı sallamakla yetindi.

Tek bir saniye bile kaybetmeyen bizim usta;

"Ne malum bizden aldığı? İmzamız mı var üstünde teyze? Biz bozuk mal satmayız!"

Ağızını açıp bir tek kelime bile demeden, arkasını dönüp çarçabuk çıkıp gitti teyze.

Bizim usta ise elindeki bozuk kumandayla kavga ediyordu, teyzeyle edemediği kavganın acısını çıkartmak istercesine.

Böylesi hallerine pek bir aşinaydım ya ben, bana bulaşmasın diye iyice gömüldüm elimdeki işe.

Bir iki yüksek sesli küfür savurduktan ve elindeki kumandayı bozuk kumanda kutusunun içine fırlattıktan sonra, bana dönüp, "Git şu çaycıdan bir çay kap da gel. İmanlı olsun!" dedi.

Demesiyle cam kapıdan fırlamam bir oldu...

Koşarak gittiğim çay ocağından dönüp, artık elimi yakmaya başlamış olan çay bardağıyla girdiğimde cam kapıdan, ne göreyim; bizim teyze yanında torunu olsa gerek, on - on bir yaşlarındaki bir kız çocuğuyla –tutuşmuşlar bizim ustayla hararetli bir münakaşaya. Münakaşanın sıcaklığı eklenince elimdeki çay bardağının sıcaklığına; bir tanecik ter süzülüverdi alnımdan aşağıya. Çocuğu hemen tanımıştım. Evvelki gündü, cuma günü, tam da bizim ustanın cuma namazına gitmesine müteakip girmişti cam kapıdan içeri.

Bir iki sağına soluna bakınıp da beni her zaman durduğum yer olan kumanda tezgahının önünde görünce, "Abi bizim televizyonun kumandası bozuldu. Bir tane kumanda istiyorum." demişti.

Hani şu tıfıllığına inat, olgun mu olgun duran çocuklar vardır ya, onlardan biriydi bu da. Sözlerinin olgunluğuna eklenince pek bir olgun el kol hareketleri, ne de hoşuma gitmişti. Gitmişti de, ivedilikle sormuştum, "ne marka sizin televizyon? Nasıl bir kumanda lazım?" diye. Küçücük avuçlarında, belli ki kaybetmeyeyim diye sıkı sıkı tuttuğu ve bu yüzden de buruş buruş olmuş kağıt parçasını uzatıp da bana, "İşte, bundan istiyorum abi." demişti.

Mürekkebi akmış ve karınca duasından az bir hallice olan yazıyı okumak için bir kaç dakika uğraşıp, uğraşımı başarıyla nihayete erdirince ben; hemencecik tezgahtan bulup, vermiştim istediği kumandayı.

"Ne kadar abi?" diye sorup da, ben yedi buçuk liradır deyince, diğer avucunda sıktığı bir onluğu bana uzatmış, ben de onluğu alıp iki buçuk liralık para üstünü vermiştim. Elinde tuttuğu madeni iki buçuk liraya öyle bir bakışı vardı ki, sanırsın bir servet tutuyordu ellerinde.

Onluğa tamah etmeyen çocuk, hemen de sahiplenmişti madeni iki buçuk lirayı.

Ben iyiden iyiye bunları düşünmeye dalmış, elimi yakan çay bardağını ve hemen önümde tartışıp duran bizim ustayla, artık şu cam kapıdan ilk içeri girdiğindeki mizacından pek bir uzak olan teyzenin bağrışmalarını bile duymuyordum. Ta ki bizim usta kapıda dikilip duran beni fark edip, "Ne dikiliyorsun sen orada, bostan korkuluğu kılıklı?!" diye basıncaya dek azarı.

Kumandayı çocuğa satan bendim ya, bir cürüm işlemişim hissiyatı çöktü ta içime, derken bir baktım meğerse bin yıllık bir mücrim olup çıkmışım ben. Bir oda dolusu yumurtanın üstünde yürüyormuşum da, bir tekini bile kırmamam gerekiyormuşçasına usul usul atıp adımlarımı, yavaşça tezgaha, tam da ustanın önüne bırakıvermişim elimdeki çay bardağını. Bardağın elimdeki sıcaklığının ve ağırlığının geçmesi öyle bir rahatlatmıştı ki beni, daha demin, birkaç saniye öncesinde kapıldığım suçluluk hissiyatından kurtulmuştum hemencecik. Bir "oh be!" çekmemek için zar zor tuttum kendimi.

İçimdeki bu eğreti rahatlığın etkisiyle, bizim ustayı, çorap değiştirir gibi mizaç değiştiren teyzeyi, tıfıllıkla olgunluğu kendinde harmanlamış olan dünyalar tatlısı çocuğu, bu çocuğa sattığım bozuk kumandayı, işlediğim cürümü, gereğinden fazla elimde tuttuğum sıcak çay bardağının elimde bıraktığı pespembe yanığımsı izi ve o izin sızısını unutup; her zamanki yerime, kumanda tezgahının önüne geçip, boşta kaldığımda hep yaptığım şey olan kumandaları düzenleme, bir güzel sıralama işine dalmıştım bile...

Zamanında bir Fransız yazarın da dediği gibi; "Uğraşacak bir işleri olmasa, her insan kolaylıkla bulabilirdi bir intihar gerekçesi."

Bir an ahvalimi fark eder gibi olup, bağırmak istedim avazım çıktığınca: "Yaşasın bitmek bilmez meşguliyetler! Yaşasın pek adi bir gece uykusundan dahi yoksun kalan bütün meşgale sahipleri!" diye. Neyse ki bizim ustanın kekremsi ve o bilindik sesi dağıttı bu düşüncemi, "Bu çocuğa kumandayı sen mi sattın? Senden aldığını söylüyor."

Hiç beklemediğim bir anda sorulan bu sorunun bende yarattığı etkiyi hangi kelimeleri kambur bırakmak pahasına dile getirebilirim ki, bilemiyorum. Bir an içimde bir ses duyar gibi oldum, hani şu her zor durumda kalan insanın, her zaman duyduğu seslerden, "İnkar et! Satmadım de... Bu çocuğu ilk kez görüyorum de. Yoksa, yoksa ustanın azarını, hatta belki de şamarını mı tercih edersin? İnkar et!"

Birkaç saniye, belki de dakika boyunca öylece kalakaldıktan sonra, "Evet, ben sattım." diyebildim sadece. Ustanın o an yüzüme, gözlerimin ta içine savurduğu bakışı hayatım boyunca unutamam. Sadece başını aşağı yukarı, hızlı hızlı, boynunu kırmak istercesine bir iki kez sallamakla yetindi. Benden kumanda için kaç lira aldığımı öğrenip, kasadan çıkarttığı yedi buçuk lirayı teyzenin önüne savurduktan sonra, hiçbir şey demeden çıkıp gitti. Muhtemelen her boş vaktinde gittiği yer olan nargileciye gitmişti yine. Teyze tezgahın üzerinde duran bir kağıt beşlik, iki buçuk da madeni parayı hızlıca alıp, arkasına bile bakmadan çekip gitti bizim ustanın peşi sıra. En sona sadece ben ve o dünyalar tatlısı küçük kız çocuğu kalmıştık. Teyzenin ilk geldiğindeki halini taklit edercesine, kalakalmıştım öyle. Bu halimi gören çocuk tam bir şeyler söyleyecekti ki, teyzenin, "Ne bekliyorsun kızım, hadi!" diye bağıran sesiyle bir anda fırlayıp çıktı cam kapıdan. Ne yapacağımı bilemiyordum. Hem, ne yapılırdı ki zaten, kumandaları düzenlemekten başka? Kaldığım yerden devam ettim meşgaleme, içimde dile gelmemiş ve muhtemelen de hiçbir zaman gelmeyecek olan bir sloganla: "Yaşasın kurtarıcı meşgaleler! Yaşasın biricik selamet sığınakları!"

Kadir Kılıç

Tümdengelim

geç kalmak bir kent
safsatasıdır
dedim ki:
geç kalmak savunulabilir değildir artık
tüm öncülleri yerden göğe yanlıştır

bir kent olmayı yüzüstü bırakmış bir kent

Evrensellerden yapılıydı aramızdaki her şey
-o halde Tanrı vardır-
(Aristo'yla Platon tartışır gibi mutluydum sana bakarken)
sözgelimi Evrenseller nerde var olursa olsun
yerden göğe kadar güzeldin sen
gökten yere kadar bir daha güzeldin

1. Başka bir şey var güzelliğinde.
2. Şayet sen varsan Tanrı vardır.

---

3. O halde Tanrı vardır.

görüyorsun ya,
senden Tanrı'ya bir tümdengelim bu

Röportaj: Burak Serin, Simge Şenyüz

Yalvaç Ural

Önce çocuk edebiyatıyla başlayalım dedik sizin için çocuk edebiyatı nedir ve çocuk edebiyatı ve yetişkin edebiyatı arasında bir fark var mıdır?

Geçmişte çocuk edebiyatı diye bir yazın biçimi yoktu. Çocuklar edebiyat gereksinimini yetişkinlerin yazdığı kitapları kendilerine mal ederek o kitapları kendilerine yakın bularak karşıladılar. Bunların içerisinde bazı korku ve gerilim kitapları vardı, yoksulluk ve öksüzlük gibi ögelerin işlendiği kitaplar da vardı. Çocuklar o kitapları sevmişlerdi. O yüzden dünya klasiklerinin çocuklar için küçültülüp, kısaltılıp uygulandığı dönemi; çocuk edebiyatını geliştirme dönemi değil de çocukların kendilerine bir edebiyat yaratma dönemi olarak kabul ediyorum. Çünkü yetişkinler onları çocuklar için yazmadılar. Örneğin Don Kişot'u, Cervantes çocuklar için yazmadı ama çocuklar o öyküleri kulaktan kulağa duyarak birbirlerine anlatınca sevdiler. Sonra yazarlar, yayıncılar bu durumu görünce bunları kısaltarak bir çocuk edebiyatı kitapları dizisi yarattılar. Örneklemek gerekirse; 70'lerin sonunda İspanyollar neredeyse bütün klasikleri 32 -36 sayfalık çizgi romanlara çevirdiler. Klasiklerdeki çevre ve mekan betimlemelerini çocuklar resimli romanlarla, görerek daha kolay algıladılar. Ayrıca bizde de İsmail Gülgeç, Mustafa Delioğlu, Semih Poroy gibi usta çizerler Yaşar Kemal, Halide Edip, Hüseyin Rahmi, Sait Faik gibi pek çok yazarın eserlerini çizgi romana dönüştürdüler. Ve o çizgi romanlar çocukların bu eserleri daha çabuk okuması ve anlaması adına önemli oldu. Resimli betimlemeler çocukların, anlatılan öykünün özünü kavramalarında çok yararlı oldu. Tabi bu geçiş dönemi için geçerliydi. Bu ürünler, çocukların Dünya ve Türk klasiklerini küçük yaşlarda okumalarını ve onları yazınsal, görsel olarak algılamalarını sağlayan önemli çizgili eserler oldu. Ama bütün klasikler çocuklar için uygun değildi. O zamanlarda böyle bir şeye gereksinim vardı ama şimdi bu klasiklerin hepsini çocuklara okutamayız. Onlar da bunları eskimiş buluyorlar. Nereden baksanız bu eserlerin en genci yüz yaşında. Özellikle teknoloji ve geleceği kurgulayan kitaplar onlara gülmece kitabı gibi geliyor. Onun için günümüzde çocukların yaş gruplarına göre kitaplar biçimlenirken öykünün kurgusu, senaryonun varlığı, içeriğinin şiddet, gerilim, aksiyon, korkudan uzak tutulması benim için önemli devinim noktası. Bu kriterler dışında sözcük seçimi, yaş gruplarına göre de başkalık gösteriyor. O yüzden küçük yaşlarda masal kitapları ağırlık kazanıyor. Ne yazık ki günümüzde televizyonla yapılan algı oyunları çocukları etkiliyor ve korku, şiddet içerikli kitaplar çocuklara sevdirilmeye çalışıyor ve benimsetiliyor. Ben

bütün bunlara karşı deneme kitapları yazmaya çalışıyorum. Çünkü çocukların merak dürtüsünün uyanmasını, çocukların bilinçlenmesini, meraklı, analizci bir kafa yapısına sahip olmasını istiyorum. Küçük yaşta erdemli bir çocuk olmanın yolu deneme kitaplarından geçiyor. O yüzden ben bu noktadan yola çıkarak, kitabımın adını "Stephan Hawking Herkül'ü Döver" koydum. Çünkü o bir akıl adamıdır, felçlidir ama Herkül istediği kadar güçlü olsun, düşünsel bir yetiye sahip olmadığı sürece gücü hiçbir şeye yaramaz. Evet uzun bir yanıt oldu.

Biz çocuk edebiyatı sayımız için hazırlanırken çocuk edebiyatı üzerine okumalar yaptık ve bu noktada üretilmiş olan metinlere baktığımızda didaktik dilin çoğu metinde öne çıktığını gördük. Siz bunun böyle olması gerektiğini düşünüyor musunuz? Çocuk edebiyatının öğretici bir misyonu olmalı mıdır?

Hayır şimdi şöyle bir şey var: Edebiyat terbiyename değildir eskilerin deyimiyle. Eskiden edebiyat şöyle yapılırdı, bizim babalarımız dedelerimiz çocukluğumuzda, şöyle yapacaksın böyle yapacaksın çocuğu terbiye edeceksin tamam mı? Böyle bir yaklaşım vardı.

Peki sizi kişisel olarak çocuklara yönelik metinler üretmeye iten sebepler neler olmuştu?

Ben yetişkinler için şiirler yazardım, sosyal gerçeklik üzerine yazılmış şiirler. Bu yetişkin şiirlerini yazarken 1978 yılında 1979 yılının Dünya Çocuk Yılı olacağı duyuruldu. Türk çocuk yazınında dişe dokunur yazarlar çok azdı. Yetişkinler için yazan usta yazarlar o dönemde çocuklar için de yazmışlardı. İbrahim Öz, Mümtaz Zeki Taşkın, Fikret Arat, Tarık Dursun K ve okul kitaplarına şiirler yazan Ragıp Çalapala gibi çocuklar için yazan yazarlar vardı. Bir de köy enstitülü yazarlar çocuklar için kitaplar yazıyorlardı ve bunlar güzel kitaplardı. Böyle bir akım başlayınca çocuk edebiyatı birden herkesin çalışma alanına girdi. Ben yetişkinler için yazarken çocuklar için de şiirler yazıyordum. Onları derledim, topladım. Bir de çocuk dergisinde yayımlamaya başladım.

Hangi dergiydi?

Milliyet Çocuk dergisiydi. Dergi 1972'de başlamıştı ben de dergiye 1978'de dergi 6 yaşındayken dahil olmuştum. Bir sene kadrosuz çalıştım sonra bünyesine girdim. Değişiklikler oldu, Abdi İpekçi'nin ölümüyle, Ülkü Tamer yayınların başından ayrıldı. Dergi gazetenin

bünyesine alındı. O zaman bir arkadaşım vardı. Değerli bir gazeteci ve fotoğrafcı Mehmet İlkorur. Onun davetiyle birlikte çalışmaya başladık. Sonra Tarık Dursun K geldi yönetime. O tabi daha deneyimliydi. Milliyet Çocuk Dergisi'ni daha önce de yönetmişti. Bize yeni şeyler öğretti ve bir yıl sonra o da gitti. Hepimiz bir yere doğru yürümeyi öğrenmeye başladık. Benim yazarlık serüvenim de bir taraftan yürüyordu. Bu arada Gülten Dayıoğlu, Cahit Uçuk, Mümtaz Zeki Taşkın, Fikret Arıt, İbrahim Örs gibi ustalar vardı. Çocuk edebiyatı çimlenmeye başlamışdı. Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Zeyyat Selimoğlu, Sulhi Dölek, Demirtaş Ceyhun, Fikret Otyam, Ataol Behramoğlu, Refik Durbaş, ve İsmail Uyaroğlu gibi yetişkinler için yazan şairler de çocuklar için yazdı. Cem Yayınları, Gözlem Yayınları gibi aklı başında yayınevleri çok ilginç, farklı, kültürel kitaplar ve çocuk kitapları yayımlamaya başladı. Örneğin Bulgar edebiyatından, Stanislav Stratiev diye bir yazarın kitaplarıyla tanıştık. Daha nice tanımadığımız ülke kültürü ve yazarıyla. Amerikan, Rus klasiklerinden çok önemli çeviriler yapıldı. Örneğin ben Tolstoy'un çocuklar için öyküler yazdığını bilmiyordum. Büyüklerde olduğu kadar küçüklerde de ustaydı. Biz de bu kaynaklardan beslenmeye başladık . Çocuklarla beraber biz de büyüdük. Dünyadaki çocuk dergileri günbegün izlenmeye ve fuarlara gidilmeye başlandı. O gelişim çok hızlı oldu. 1988'e geldiğimizde hepimiz bir yerlere gelmiştik hatta 1986'da ben uluslararası bir ödül bile almıştım. Biz çocuk dergiciliğinden gelenler, çocuk edebiyatını dergilerden öğrendik. Dünyada örnekleri vardı. Makedonya'ya gittiğimizde öğrendim ki çok az bir Türk çocuk okurunun yaşadığı Makedonya'da 3 tane çocuk dergisi çıkıyordu. Bir de ayrıca iki gazetenin çocuk eki. Bunların dışında Tomurcuk adlı bir de okul öncesi dergisi vardı. Biz ilk, okul öncesi dergisini onlardan ve Macarlardan öğrendik. Milliyet Kardeş Dergisi de böyle yayın yaşamına başladı. Bizden ilerideydiler. Baktık ki çok geniş bir alan bu. Batı'da başka, Balkanlar'da başka. Batı ülkelerinde okul öncesi kitapların çoğu edebiyattan uzaktı. Usta çizerlerin resimlediği az yazılı kitaplardı. Bence onların hiçbiri edebiyat değildi. Çünkü kitapları resimleyenler masalı yazıyorlardı ve yetkin değillerdi. Bugün de pek çok yayınevinde ressam yazarlar var. Aralarında iyiler olsa da, ebeveynler resimlere bakarak kitap alıyorlar. Ama Balkanlardakiler edebiyattı. Günümüzde de benzer şekilde binlerce saçma sapan kitap çıkıyor. "Bilmem neyin gizi", yok "küçük gazetecinin öcü" ya da ne bileyim "hobbitler geliyor", "saftirik" falan gibi şeyler. Tabi bunlar televizyon ve sinema filmleriyle desteklenince çocuklar o ürünlere daha kolay ulaşıyor. Cips yemeye alışmış çocuklara benzetiyorum ben onları. Okullarda var bugünlerde bu çocuklardan; öğle yemeğinde üç paket cips yiyerek karınlarını doyuruyorlar ve çocuklar kültür açlıklarını da bu popüler kültür ürünleriyle doymaya başladılar.

Uzun süredir çocuklar için yazıyorsunuz, metinler üretiyorsunuz ve bu süreç içerisinde nesiller de değişiyor. Mesela 90'lardaki çocuklar ve bu dönemdeki çocuklar arasında yaşayış ve alışkanlıklar itibariyle çok büyük farklar var. Farklı nesiller için yazarken nelere dikkat ettiniz? Sizin yazınınızda ve anlatımınızda bir değişim oldu mu?

Benim yazınımda hiçbir şey değişmedi. Ben gerçekçi ve çağcıl kalmaya ve çocukları tüketim aracı olarak kullanan dünya sisteminden çocuklarımızı korumaya çalışıyorum. Çocuk yazarı olarak bana düşen çocuklarda küçük yaşlarda merak dürtüsü oluşturmak. Elimden geldiğince onlara gerçekleri anlatmak, en azından bu konuda düşündürmek. Günümüzde çocuk edebiyatı yazarının görevi güllük gülistanlık kitaplar yazmak değildir. Aksine, yazar büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. Bunu edebiyat dünyasında şöhret sahibi olmak isteyenler pek önemsemiyor. Çocuk edebiyatında önemli olan, çocukları anne babalarda farkındalık yaratarak geleceğin çıkarcı tüke-

tim dünyasından korumaktır. Babamın bana bir vasiyeti var, kendisi Toprak Mahsulleri Ofisi'nde müdürdü. "Buğdayların tohumlarını koruyacaksın oğlum. Tohumlar binlerce kuşağa ekmek götürecek. Bir buğday tanesinden bir başak, başaktan da milyonlarca buğday tanesi elde edersin." derdi. Çocuklara yaşamı anlatırken bence edebiyatla, söyleşilerle arkadaş olarak anlatmak gerekir.

Çevrenizdeki çocuklar sizin kurguladığınız karakterleri etkiliyor mu?

Tabii ki etkiliyor. Özellikle benim kendi anılarımdan yola çıktığım kitaplarımda çok etkiliyor. Ama ben duygusal öyküleri, çocukları üzmek için değil, karşılarına çıkan yanlışları daha kolay algılamaları, öğrenmeleri için anlatıyorum. Elbette Oliver Twist'teki babası ölmüş yoksul bir çocuğun başkaları tarafından dilendirilmesi gibi hikayeler kurmuyorum ama yeni kitabım "Hermiyas" mitolojik bir öykü üzerine ve çok acıklı bitiyor. Bunu onları üzmek için yapmıyorum. Amacım çocukların olaylar karşısında daha çok düşünerek ve irdeleyerek hareket etmelerini sağlamak. Üzünçlü öyküler anlatarak kalıcı olmaya çalışan çocuk yazarları da var fakat bu eserlerin çocukları incittiğini düşünüyorum.

Sizinle Miço'nun adı özdeşleşmiş bir şekilde. Bize Miço'nun ortaya çıkış hikayesinden, varsa bu yolda karşılaştığınız güçlüklerden ve aldığınız olumlu/olumsuz tepkilerden bahsedebilir misiniz?

"Çocuk edebiyatında önemli olan, çocukları anne babalarda farkındalık yaratarak geleceğin çıkarcı tüketim dünyasından korumaktır."

Miço Türkiye tarihindeki gelmiş geçmiş en önemli çocuk dergisidir. Miço, ilk bir yıl haftada yüz yirmi bin satılıyordu. Miço o dönem Doğan Egmont'un yaptığı bir araştırmaya göre dünyanın en çok satan üçüncü çocuk dergisiydi. Bize yirmi dokuz bin mektup geldiğini hatırlarım. Gazetenin başında Abdi Bey düşüncesinde insanlar olsaydı, Miço sonsuza kadar yayımlanırdı. Yine de arada küçük kesintilerle 1978'den 2012'ye kadar yayımlandı. Günümüzde çocuk dergilerine inanmayanlar dergiyi kapattı.

Miço gibi bir dergi hiç yayımlanmadı. Milliyet Çocuk dergisi biçimindeyken içinde klasik çizgi romanların da yayımlanması özellikle o döneme göre çok önemlidir. Biz bu dergide dünyada yayımlanan, özellikle de çizgi romanda çok da popüler olmayan eserlere yer verdik. Bunlar hiçbir zaman Amerikan odaklı olmayan, yayımlandıkları ülkelerdeki çocuklarca çok sevilen eserlerdi. Latin Amerika'dan, İspanya'dan dünyanın her yerinden seçilmiş önemli eserler yer buldu bu dergide. Hepsi özenle seçilmiş çeşitli ürünlerdi. Örneğin bir basketçinin, televizyonda durmadan zap yapan bir çocuğun yaşamını ve aile içindeki sorunları işleyen çizgi öyküler vardı. Bir "Ders Sevmez Hamdi" vardı herkesin sevgilisi. Annesi ölmüş, babasıyla yaşayan bir karakterdi. İnce ruhluydu, öğretmeninin annesi ölünce kimse gitmezken o öğretmenini bir çiçekle ziyaret etmişti. Ama derslerle arası pek yoktu. Sürekli kopya çekmekten hoşlanıyordu. Ama bunu yaparken kamera sistemini, güvenlik kameralarından yaptığı makineleri kullanarak arkadaşlarının kağıtlarına daha yakından bakıyordu. Ama asıl anlatmaya çalıştığı ezberci eğitime karşı olan duruşuydu. Bunun gibi çok yönlü karakterler yer aldı Miço'da. Bunların yanısıra oyun sayfaları, görsel algı oyunları da kullandık. Örneğin benim yazdığım mavi eşek, yakında kitap olarak çıkacak. Şimdi onu daha da uzatıyoruz, yaklaşık on bölümlük bir dizi halinde olacak. Kitapta bir orman, ormanda hayvanlar var. Bu bir okul, bir gençlik grubu, küçük bir kasabadaki insanlar gibi de düşünülebilir. Karakterler

bir çizgi romanın içinde yaşıyor. Bir kralları var. Kitabı yazan ana karakter mavi eşeği yazmış, kral figüran olarak bulunuyor. Kral bu duruma tahammül edemiyor, hiçbir romanda olamam ben, bu adam beni çizmesin diyor. Yazar yazıyor, çizer çiziyor. Hayvanlarınsa yazarlarla, çizerlerle bir kavgaları var. "Kendini ormanların kralı mı sanıyor bunlar? Biz kendi hikayemizi kendimiz yazarız, kendimiz oynarız. Robot muyuz onların dediklerini yapalım?" diyorlar. Aslında ben çocuğun burada yaşam içinde ki yolculuğu üzerinde düşünmesini istiyorum. Varoluş bilincinin onu yarına başarıya taşımasında etkin olacağına inanıyorum.

Zaten ara ara bahsettiniz okullardaki anılarınızdan ama biraz daha ayrıntılı sormak istiyoruz. Türkiye'de de yurtdışında da birçok okul ziyaret ediyorsunuz. Bu ziyaretlerinizde neleri deneyimlediniz? Çocuklardan gelen tepkiler nasıldı?

Kosova'ya gittik. Ortaokul öğrencileri kitabında benim "Kuşlar ve Uğraşları" şiirim vardı. Tüm öğrenciler orada şiiri ezbere okumuştu. Neredeyse ağlayacaktım, zaten dayanamıyorum böyle şeylere. Makedonya'da "Müzik Satan Çocuklar" kitabım yardımcı ders kitabı olarak okutuldu. Bugünlerde Macaristan kitap fuarında üç çocuk kitabım çocuk okurlarla buluştu. Daha önce Kosova, Makedonya, Sırbistan, İran, Almanya, Mısır gibi birçok ülkede kitaplarım çıktı. Ben bile hangisi nerede çıktı unutuyorum artık. Örneğin Arapça basılmış korsan bir kitabım bile var.

Çocuklardan aldığınız ilginç tepkiler var mı?

Var tabii. Başparmak Çocuklar'da yazdım mesela. Çocuklarla masal çözümlemeleri yapıyoruz. O çocuklardan bir tanesi Kırmızı Başlıklı Kız masalını çok eleştirmişti. "Bu anne nasıl bir anne kızını tek başına ormana gönderiyor? Büyükanneyi neden ormana atmışlar?" gibi sorular sordu bana. Esas bundan sonrası, "O kadın anneanne değil" dedi. Neden diye sordum, "O kadın anneanne olsaydı anne onu ormanda bırakmazdı. O kadın olsa olsa babaannedir." dedi. Bir de Pamuk Prenses masalı hakkında konuşan bir çocuk vardı. "Peki bunlar ne madeni satıyorlar, ne madeni çıkarıyorlar?" dedi. Ormanda maden olur mu diye sordu bana ben de kömür madeni olabilir dedim. "Peki bu kömürü kime satıyorlar o zaman?" diye sordu. "Kral onlara maden işletmesi vermiş?" gibi sorular sormuştu. Gene aynı hikaye hakkında bir diğer kız "Ben o Pamuk Prenses'ten nefret ediyorum." dedi. Niye, diye sordum. "İnsanlar izin almadan başkalarının evine girer mi? Giriyor, temizliyor, bir de yemek yapıyor. Sanki onu çağırıp yemek yapmasını söylediler. Siz ister misiniz biri evinize izinsiz girsin yemek yapsın?" dedi. Haklısın dedim güldük beraber.

"Çocukları mantıktan ayrılmadan, kıyas yaparak analizci düşünmeye teşvik etmek istiyorum. Çünkü akıllı bireyler yetiştirmemiz gerekiyor."

Sizin kitaplarınız birçok çocuğun hayatını etkiledi. Peki çocukluğunuzda sizi etkileyen kitaplar nelerdi?

Bize bir tane Yapı Kredi Dergisi gelmişti. Orada Kaptan Nemo vardı bu Denizler Altında 20000 Fersah. Çok etkilemişti beni. Sonra, doğum günü adeti yoktu bizde o zaman. Her nasıl olduysa büyük kardeşime bir doğum günü yaptılar. Birisi Kumsaldaki İnciler diye bir kitap getirdi, Bir de Boyacının Penguenleri. İkisi de Doğan Kardeş'den çıkma kitaplardı. 65 yıldır saklıyorum kitapları duruyorlar. Ondan sonra benim şansım mıydı şanssızlığım mı bilmiyorum ama annemin okuluna Güvercin Kitaplar diye kitaplar geldi. Annem ilkokul öğretmeni. O Güvercin Kitaplar'ın içinde Neyzen Tevfik, Rıza Tevfik, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Şair Eşref gibi ünlüler vardı. O zamanlar ben tabi

onların Türkçelerini pek anlamıyordum. Sonra ortaokula geçmeden önce bir Teksas Tommiks okuma hastalığı başladı. Babam ilk başlarda bize çok kızıyordu. Biz nasıl yaptıysak babam da bir iki tane okuyunca, hani küçük çocuğa hap yutturur gibi, babam da tiryakisi oldu. Ailecek okumaya başladık. Annemin kütüphanesi vardı. O kitapların çoğunu saklıyorum hala. Annemin bir okul kitabı vardı; içinde çok güzel hikayeler vardı. Sonra bizim evde ailede herkes şiir okur. Hatta annemin yıllar önce el yazısıyla oluşturduğu bir şiir antolojisi kitabı var. Orta ikinci sınıfta da bir fotoğraf çekme merakı başladı. Böyle bir sürü şeyler çektim. Sürekli bir arayış içindeydim. Ailem aslında yoğun kitap okuyan insanlar değillerdi. Lise yıllarında onlar da çok okumaya başladılar. Başta Nazım Hikmet, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Sabahattin Ali, Orhan Kemal'in eserlerinin çoğunu okudular. Tabi şiir, öykü derken bir de roman okunmaya başlandı. Hatta evimize bir de Paris Mach ve Yücel gibi dergiler gelirdi. Bir memur çocuğu olduğum için Anadolu'nun pek çok yerinde yaşadık. Bu da dil ve Türkçe açısından beni zenginleştirdi.

Son olarak bize gelecek planlarınızdan bahseder misiniz?

Şu sıralar daha çok bilgisayar oyunları üzerine yoğunlaşmış durumdayım. "Başparmak Çocuklar" kitabında beynin sağ ve sol lobunun birer parmakla idare edilmesine değiniyorum. Düşünün, Fazıl Say ellerinin on parmağını da kullanıyor. Yani beyni de on parmakla çalışıyor, görsel algısı yüksek, zihni daha çalışkan. Bu gibi ara kitaplarla kitabı daha zevkli bir yere taşımak istiyorum. Çocukları mantıktan ayrılmadan, kıyas yaparak analizci düşünmeye teşvik etmek istiyorum. Çünkü akıllı bireyler yetiştirmemiz gerekiyor. Bazı yabancı filmlerde çocuk tiplemelerini görürüz. İnanılmaz bilgedir ve yetişkinler gibi giyinirler, kimlikleri oluşmuştur. O çocuk tipini filmlerde de görsek, gerçekte yaratmamız gerekir. Aklı başında çocukları yaratamazsak sürüdeki kuzudan bir farkları kalmaz.

Ünlü Yazarların Çocuk Kitapları

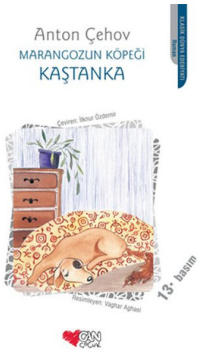
DOSYA

Berçem Demirel - Hilal Ebru Yakar

Bizler pek dikkat vermesek de Türkiye ve dünya edebiyatının en beğenilen yazarları yalnızca bizler için üretmiyor, minik okurlara da sesleniyorlar. Çocuklarımız, kardeşlerimiz, yeğenlerimiz, öğrencilerimiz, komşumuzun çocukları da severek okuduğumuz yazar ve şairleri okusun diye güzel fakat tanınmayan eserlerinden bir derleme hazırladık.

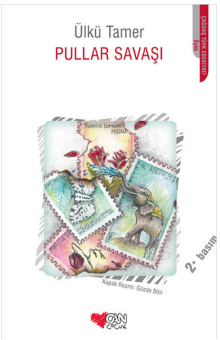
Anton Çehov – *Marangozun Köpeği Kaştanka*

Modernist tiyatronun ve durum öykücülüğünün önde gelen ismi Dr. Anton Çehov'un 1887 yılında yayımlanan öyküsü *Marangozun Köpeği Kaştanka* marangoz sahibinin yanından ayrıldıktan sonra bir sirk palyaçosu tarafından sahiplenilen bir köpeğin hikayesini anlatıyor. Özellikle çocuklar için yazılıp yazılmadığı tam olarak bilinmemesine karşın yazarın en renkli ve sade eseri olarak 7-10 yaş arası okura hitap ettiği kabul ediliyor. Öykünün ayrıca *Kashtanga* isminde 1952, 1994 ve 2004 yıllarına ait 3 ayrı Rus yapımı çizgi film uyarlaması da bulunmakta.

Ülkü Tamer

İsmi genelde ikinci yeni şiir akımıyla birlikte anılsa da Ülkü Tamer, hazırladığı antolojiler ve yaptığı sayısız çeviriyle edebiyatımıza, özellikle de çocuk edebiyatına, en çok katkı sağlayan isimlerden biri olmuştur. Çocuklar için P*ollyanna, Pinokyo, Ezop Masalları, Mutlu Prens, Harry Potter ve Felsefe Taşı, Şişkolarla Sıskalar* gibi eserleri Türkçeye kazandırmanın yanı sıra *Pullar Savaşı* ve *Şeytanın Altınları* gibi eserler de kaleme aldı.

Faruk Duman

Romanları ve öyküleriyle tanınmadan önce yazın hayatının ilk yıllarında katıldığı bir yarışmada Çocuk Öyküleri dalında ikincilik ödülü alan öyküleri *Mızıkçı Mızıka* adıyla yayımlandı. Bu öyküleri Can Çocuk Yayınları'ndan çıkan *Gagalar, Patiler ve Başka Güzel Şeyler, Jüpiter'in Eteği, Cüce Prens* gibi eserler izledi.

Lev Tolstoy

Kendisi de 14 çocuk sahibi olan Tolstoy, çocuklara ve çocuk edebiyatına karşı müthiş ilgi duyardı. Köylü çocuklar için kurduğu okuldaki öğrencilerin anlattıkları hikayelerin masum, dolambaçsız anlatımından etkilenip kendi çocukluğunu kaleme almaya başladı ve çocuklar için fabllar derleyip masallar ve öyküler yazdı. Bu eserlerin bazıları T*olstoy'dan*

Seçme Öyküler, Erik Çekirdeği ve *Küçük Şeytan* adlı Türkçe seçkilerde yer alıyor.

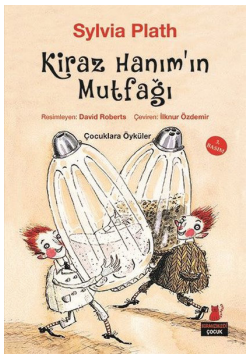
Aldous Huxley - *Armut Çiçeği Köyünün Kargaları*

Distopik romanı *Cesur Yeni Dünya* ile tanınan İngiliz yazar Huxley, 1944 yılında zamanının büyük bir kısmını birlikte geçirdiği yeğeni Olivia'ya Noel hediyesi olarak yazdığı bu öyküde bir kavak ağacında yaşayan Karga Hanım'ın yumurtalarını çalan Çıngıraklı Yılan'ı kurnaz bir planla alt etmesinin hikâyesin anlatıyor. Okul öncesi çocuklara hitap eden kitap Sophie Blackall'ın resimleriyle Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından Türkçe olarak basılmış.

Virginia Woolf – *Yaşlı Kadın ve Papağan*

Bilinç akışı tekniği deyince aklımıza ilk gelen isimlerden biri olan ve romancı kimliğiyle öne çıkan Virginia Woolf, *Yaşlı Kadın ve Papağan* isimli çocuk kitabında abisinin ölümünün ardından mirası devralmak üzere giden yaşlı bir kadının evde bulduğu tek şey olan papağanla yaşadığı maceraları anlatıyor. Hayvan sevgisiyle birlikte güven ve kibarlığa da yer veren masal, kısa ve yumuşak bir hikâye. Ayrıca Woolf bu masalı aile bülteni için yazmış ve yeğeni Julian Bell de resimlerini çizmiştir.

Sylvia Plath – *Kiraz Hanımın Mutfağı*

Amerikalı şair ve yazar Slyvia Plath neşeli öykülerinden oluşan *Kiraz Hanımın Mutfağı* kitabını çocukları için yazmıştır. Plath, öyküler hakkında eşi Ted ile eşyalara birden doğmamış çocuklarının gözünden baktıklarını ve modern çağ aletlerinin bir gecede başka işler yapmaya karar verdiğini, ütünün tost yapmak istediğini, buzdolabının yemeklerden bıktığını, artık kıyafetleri soğutmaya karar verdiğini söylemiştir. Öykülerin ne kadar keyifli olduğunu tahmin etmek zor değil.

Jose Saramago

Nobel ödüllü Portekizli yazar Jose Saramago'nun *Dünya'nın En Büyük Çiçeği* ve *Suların Sessizliği* adlı iki çocuk kitabı bulunuyor. Animasyon filmi de bulunan *Dünya'nın En Büyük Çiçeği*, küçük bir çocuğun kurumak üzere olan bir çiçeği nasıl kurtarmaya çalıştığını anlatırken; *Suların Sessizliği* kitabı da Saramago'nun çocukluk anısından esinlenip yazdığı suyun sessizliğinin derinliğini sorguladığı keyifli bir kitap.

Yusuf Atılgan – *Ekmek Elden Süt Memeden*

Özellikle *Aylak Adam* ve *Anayurt Oteli* romanlarıyla tanıdığımız Yusuf Atılgan'ın *Ekmek Elden Süt Memeden* kitabı "Korkut'a Masal" ve "Ceren'e Masal" olarak iki masaldan oluşan bir çocuk kitabı. İlk olarak 1981 yılında Cem Yayınları tarafından basılan kitabın girişinde şunları söylüyor Atılgan: "1970 yılı güzünde yazılmış bu iki masal çocukları olduğu kadar,

büyükleri de ilgilendirir sanırım. İkisinde de ninemin anlattığı masalların öğelerinden yararlandım." Alışılmış çocuk öykülerinin masum ve iyimser havasından ziyade masalların tekinsiz unsurlarını barındıran bu iki masal çocuklara gerçekçi ve olağanüstü olanın birleştiği bir evren kuruyor.

Pablo Neruda – *Bir Yıldıza Övgü*

Şilili şair Pablo Neruda'nın çocuklar için yazdığı *Bir Yıldıza Övgü* şiiri, gökte bir yıldızı çok beğendiği için onu çalan ama daha sonra onun ışığıyla başa çıkamayan bir çocuğun hikayesinden oluşuyor. Şiir, çocuklara akıllarındaki yıldızları kaybetmemeleri gerektiğini söylerken keyifli de bir okuma deneyimi sunuyor. Ayrıca eser Elena Odriozola tarafından resmedilmiş.

Cemal Süreya – *Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi*

Pek çok dergide şiir ve yazılar yayımlamış olan Cemal Süreya'nın *Çocukça* dergisine *Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi* başlığı altında yazdığı toplam on iki yazı "yedi sekiz yaş düzeyindeki çocukların öğrenci olmayan yanlarına seslenebilmek" amacıyla yazılmış. Ayrıca ünlü şair bu yazılara çocukların her şeyi anladığı varsayımıyla başladığını da söylemiş.

Çocuklardan Eserler

DOSYA

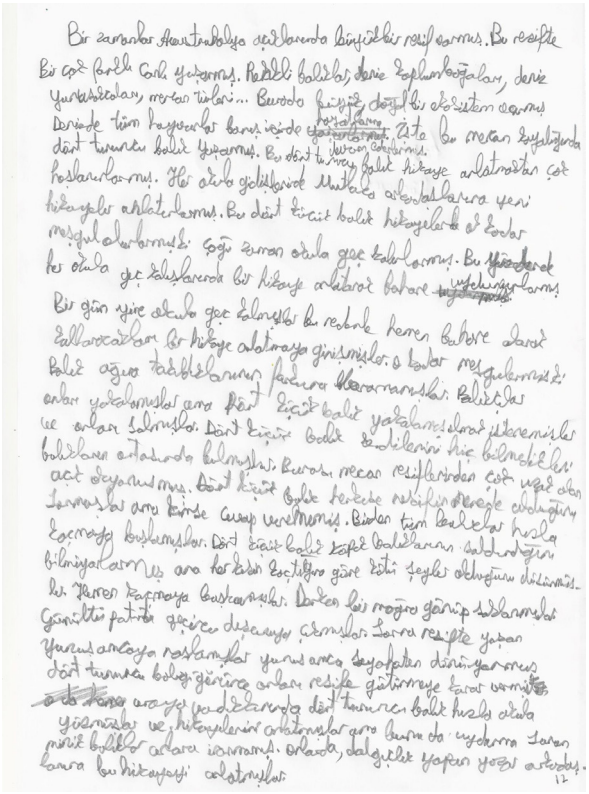
Derleyen: Elvan Çevik

Pan Dergi ekibi olarak “Çocuk ve Edebiyat” konulu dosya sayımızın hazırlık sürecinde Elgiz Müzesi’nde 7-13 yaş arası 11 çocukla birlikte “Hikâye Çizim Atölyesi” düzenledik. Bu atölyenin ilk kısmında çocuklarla hikâyenin unsurları üzerine konuşup onlara genel bir aktarım yaptıktan sonra her bir çocuk, hikayesi olan birer resim çizdiler. İkinci kısımdaysa çizilen resimler çocuklara rastgele dağıtıldı ve hikayesini bilmedikleri bir başka çocuğun resmine bakarak çağrıştırdıkları üzerine bir hikâye yazmaları istendi. Derginin bu bölümünü çocukların hayal dünyalarını yansıttıkları atölyede yarattıkları ürünlere ayırdık. Çizilen resimler ve onlar üzerine yazılan hikayeler eşleştirilerek ve hikayeler deşifre edilirken orijinal hallerinde sunuldu.

Hikaye: Kaya Yüzseven
Resim: Ceylan Uzun

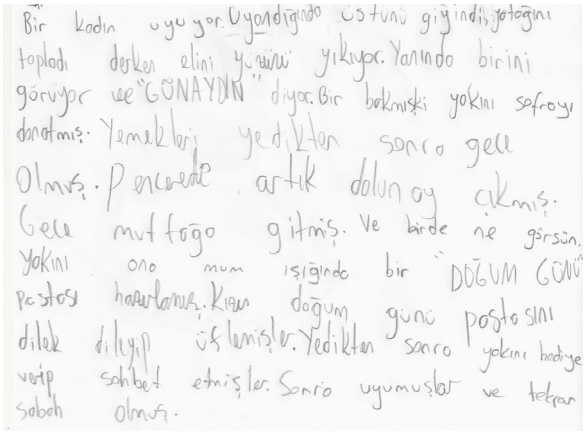
Bir zamanlar Avusturalya açıklarında büyük bir resif varmış. Bu resifte Bir çok farklı canlı yaşarmış. Renkli balıklar, deniz kaplumbağaları, deniz yumuşakçaları, mercan türleri... Burada büyük, doğal bir ekosistem varmış. Denizde tüm hayvanlar barış içinde hayatlarını yaşarlarmış. İşte bu mercan kayalığında dört turuncu balık yaşarmış. Bu dört turuncu balık hikaye anlatmaktan çok hoşlanırlarmış. Her okula gidişlerinde mutlaka arkadaşlarına yeni hikayeler anlatırlarmış. Bu dört küçük balık hikayelerle o kadar meşgul olurlarmışki çoğu zaman okula geç kalırlarmış. Bu yüzdende her okula geç kalışlarında bir hikaye anlatarak bahane uydururlarmış. Bir gün yine okula geç kalmışlar bu nedenle hemen bahane olarak kullanacakları bir hikaye anlatmaya girişmişler. O kadar meşgullermiş ki balık ağına takıldıklarının farkına varamamışlar. Balıkçılar onları yakalamışlar ama dört küçük balık yakalamış olmak istenemişler ve onları salmışlar. Dört küçük balık kendilerini hiç bilmedikleri balıkların ortasında bulmuşlar. Burada mercan resiflerinden çok uzak olan açık oluyormuş. Dört küçük balık herkese resifin nerede olduğunu sormuşlar ama kimse cevap vermemiş. Birden tüm balıklar hızla kaçmaya başlamışlar. Dört küçük balık köpek balıklarının saldırdığını bilmiyorlarmış ama herkesin kaçtığına göre kötü şeyler olduğunu düşünmüşler. Hemen kaçmaya başlamışlar. Derken bir mağra görüp saklanmışlar. Gürültü patırtı geçince dışarıya çıkmışlar. Sonra resifte yaşayan yunus amcaya rastlamışlar yunus amca seyahatten dönüyormuş. Dört küçük balığı görünce onları resife götürmeye karar vermiş. Oraya vardıklarında dört küçük balık hızla okula yüzmüşler ve hikayelerini anlatmışlar ama bunu da uydurma sanan minik balıklar onlara inanmamış. Orada dalgıçlık yapan yazar arkadaşlarına bu hikayeyi anlatmışlar.

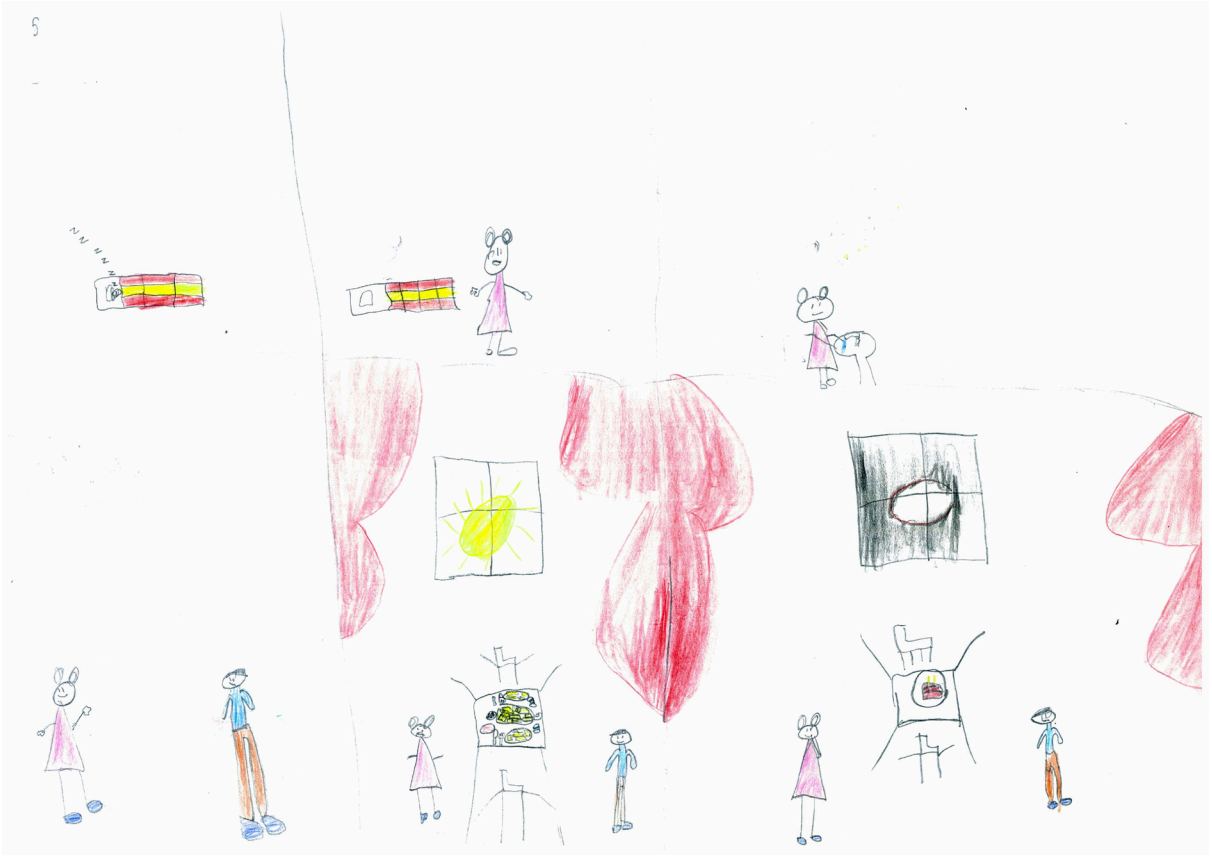

Hikaye: İrem Tuncer
Resim: Rüya Tuğba Çelik

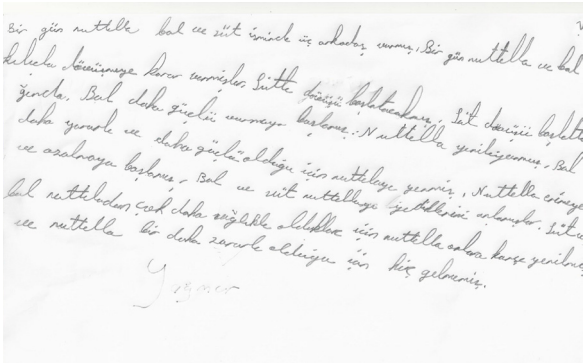
Bir kadın uyuyor. Uyandığında üstünü giyindi yatağını topladı derken elini yüzünü yıkıyor. Yanında birini görüyor ve "GÜNAYDIN" diyor. Bir bakmışki yakını sofrayı donatmış. Yemekleri yedikten sonra gece olmuş. Pencerede artık dolunay çıkmış. Gece mutfağa gitmiş. Ve birden ne görsün. Yakını ona mum ışığında bir "DOĞUM GÜNÜ" pastası hazırlamış. Kızın doğum günü pastasını dilek dileyip üflemişler. Yedikten sonra yakını hediye verip sohbet etmişler. Sonra uyumuşlar ve tekrar sabah olmuş.

Bir kadın uyuyor. Uyandığında üstünü giyindi, yatağını topladı derken elini yüzünü yıkıyor. Yanında birini görüyor ve "GÜNAYDIN" diyor. Bir bakmışki yakını sofrayı donatmış. Yemekleri yedikten sonra gece olmuş. Pencerede artık dolunay çıkmış. Gece mutfağa gitmiş. Ve birden ne görsün. Yakını ona mum ışığında bir "DOĞUM GÜNÜ" pastası hazırlamış. Kızın doğum günü pastasını dilek dileyip üflemişler. Yedikten sonra yakını hediye verip sohbet etmişler. Sonra uyumuşlar ve tekrar sabah olmuş.

Hikaye: Yağmur Akdağ
Resim: Ege Aydel

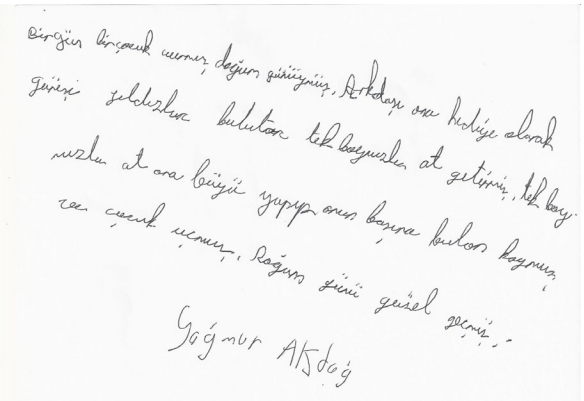
Bir gün Nutella, bal ve süt isminde üç arkadaş varmış. Bir gün Nutella ve bal kılıçla dövüşmeye karar vermişler. Süt de dövüşü başlatacakmış. Süt dövüşü başlattığında bal daha güçlü vurmaya başlamış. Nutella yeniliyormuş. Bal daha yararlı ve güçlü olduğu için Nutella'yı yenmiş. Nutella erimeye ve azalmaya başlamış. Bal ve süt Nutella'yı yendiklerini anlamışlar. Süt ve bal, Nutella'dan çok daha sağlıklı oldukları için Nutella onlara karşı yenilmiş ve Nutella bir daha zararlı olduğu için hiç gelmemiş.

Hikaye: Yağmur Akdağ
Resim: Yağmur Akdağ

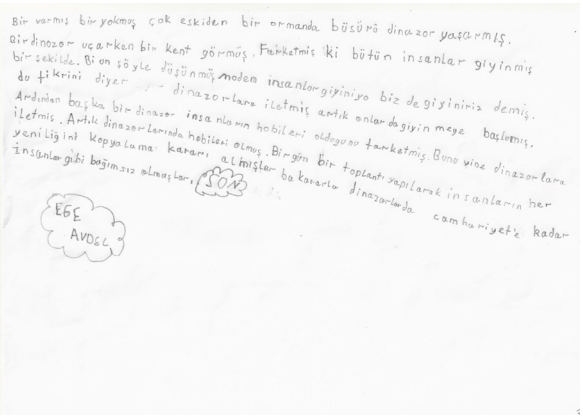
Bir gün bir çocuk varmış doğum günüymüş. Arkadaşı ona hediye alarak güneş, yıldızlar, bulutlar, tek boynuzlu at getirmiş. Tek boynuzlu at ona büyü yapıp onun başına balon koymuş ve çocuk uçmuş. Doğum günü güzel geçmiş.

Hikaye: Ege Avdel
Resim: Kaya Yüzseven

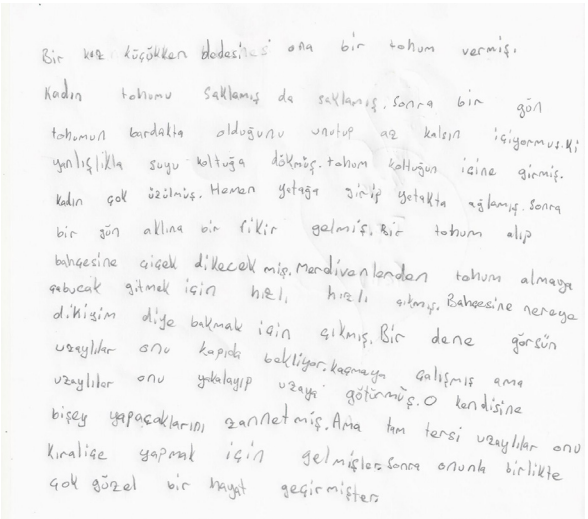
Bir varmış bir yokmuş çok eskiden bir ormanda bir sürü dinazor yaşarmış. Bir dinozor uçarken bir kent görmüş. Farketmiş ki bütün insanlar giyinmiş bir şekilde. Bi an şöyle düşünmüş madem insanlar giyiniyor biz de giyiniriz demiş. Bu fikrini diğer dinazorlara iletmiş artık onlar da giyinmeye başlamış. Ardından başka bir dinazor insanların hobileri olduğunu fark etmiş. Bunu yine dinazorlara iletmiş. Artık dinazorlarında hobileri olmuş. Bir gün bir toplantı yapılarak insanların her yeniliğini kopyalama kararı almışlar bu kararla dinazorlar da cumhuriyet'e kadar insanlar gibi bağımsız olmuşlar. SON

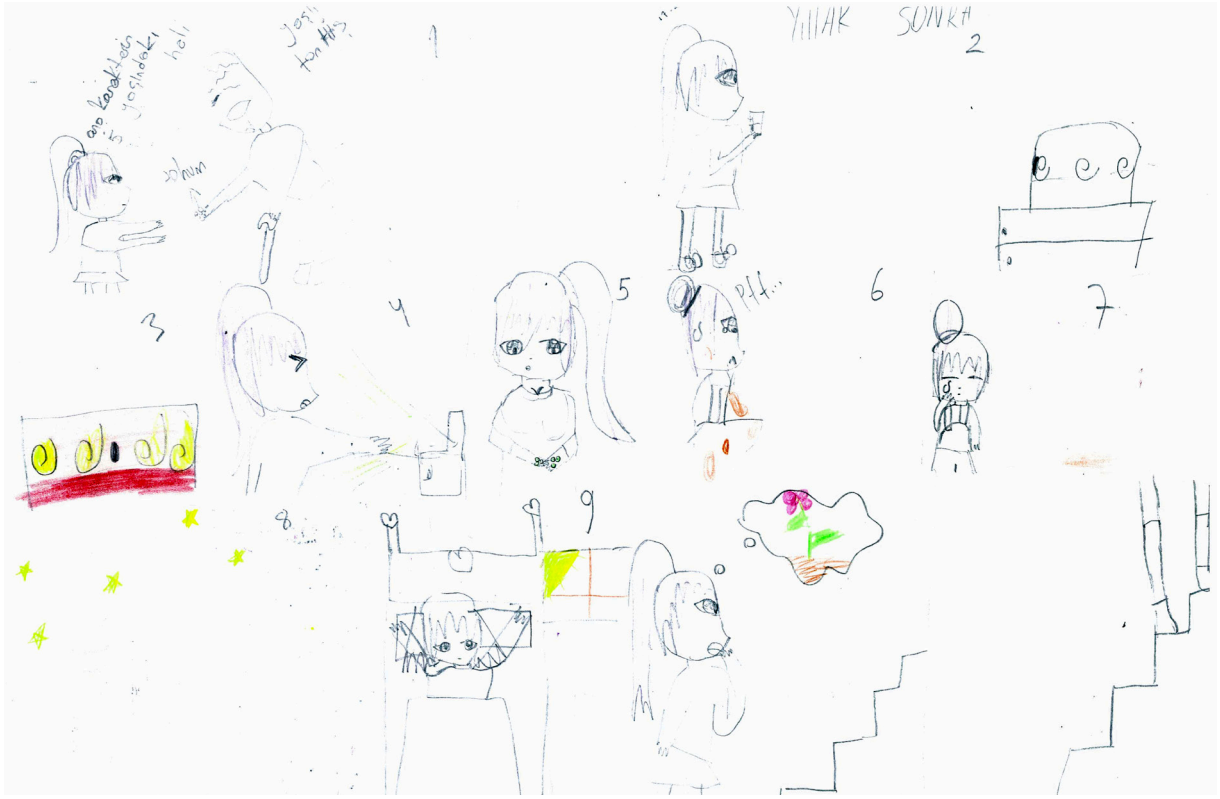

Bir varmış bir yokmuş çok eskiden bir ormanda büsürü dinazor yaşarmış. bir dinozor uçarken bir kent görmüş. Farketmiş ki bütün insanlar giyinmiş bir şekilde. Bi an şöyle düşünmüş madem insanlar giyiniyo biz de giyiniriz demiş. bu fikrini diyer dinazorlara iletmiş artık onlar da giyinmeye başlamış. Ardından başka bir dinazor insanların hobileri olduğunu farketmiş. Bunu yine dinazorlara iletmiş. Artık dinazorlarında hobileri olmuş. Bir gün bir toplantı yapılarak insanların her yeniliğini kopyalama kararı almışlar bu kararla dinazorlarda cumhuriyete kadar insanlar gibi bağımsız olmuşlar. SON
EGE AVDEL

Hikaye: Rüya Tuğba Çelik
Resim: İrem Tuncer

Bir kız küçükken dedesi ona bir tohum vermiş. Kadın tohumu saklamış da saklamış. Sonra bir gün tohumun bardakta olduğunu unutup az kalsın içiyormuş. Ki yanlışlıkla suyu koltuğa dökmüş. Tohum koltuğun içine girmiş. Kadın çok üzülmüş. Hemen yatağa girip yatakta ağlamış. Sonra bir gün aklına bir fikir gelmiş. Bir tohum alıp bahçesine çiçek dikecekmiş. Merdivenlerden tohum almaya çabucak gitmek için hızlı hızlı çıkmış. Bahçesine nereye dikiyim diye bakmak için çıkmış. Bir dene görsün uzaylılar onu kapıda bekliyor. Kaçmaya çalışmış ama uzaylılar onu yakalayıp uzaya götürmüş. O kendisine bişey yapacaklarını zannetmiş. Ama tam tersi uzaylılar onu kıraliçe yapmak için gelmişler. Sonra onunla birlikte çok güzel bir hayat geçirmişler. SON

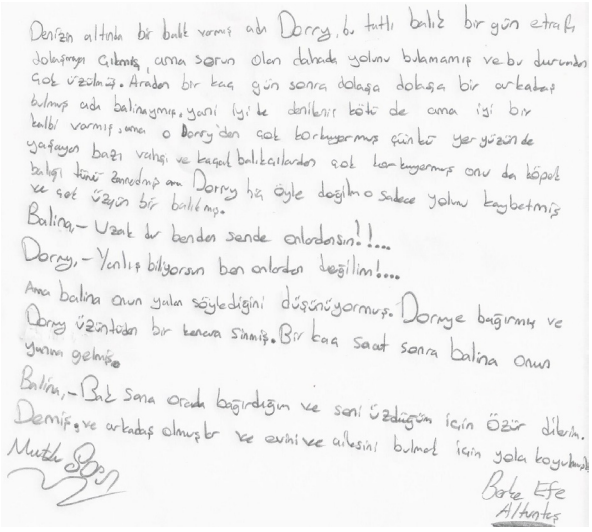

Hikaye: Berke Efe Altuntaş
Resim: Begüm Babacan

Denizin altında bir balık varmış adı Dorry, bu tatlı balık birgün etrafı dolaşmaya çıkmış, ama sorun olan dağda yolunu bulamamış ve bu durumdan çok üzülmüş. Aradan bir kaç gün sonra dolaşa dolaşa bir arkadaş bulmuş adı balinaymış, yani iyi de denilebilir kötü de ama iyi bir kalbi varmış, ama o Dorry'den çok korkuyormuş çünkü yeryüzünde yaşayan bazı vahşi ve kaçak balıkçılardan çok korkuyormuş onu da köpek balığı türü zannetmiş ama Dorry hiç öyle değilmiş. O sadece yolunu kaybetmiş ve çok üzgün bir balıkmış

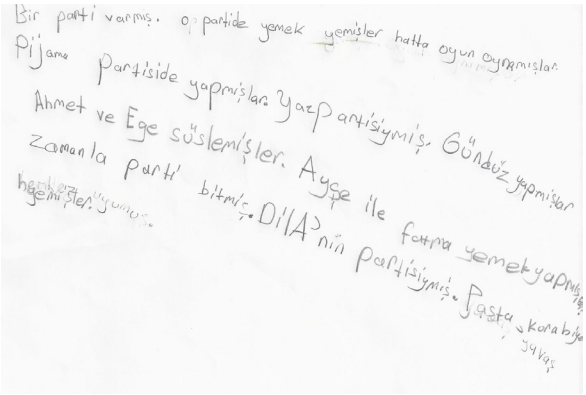
Balina: Uzak dur benden sen de onlardansın!...
Dorry: Yanlış biliyorsun ben onlardan değilim!...
Ama balina onun yalan söylediğini düşünüyormuş. Dorry'e bağırmış ve Dorry üzüntüden bir kenara sinmiş. Birkaç saat sonra balina onun yanına gelmiş.
Balina: Bak sana orada bağırdığım ve seni üzdüğüm için özür dilerim, demiş ve arkadaş olmuşlar ve evini ve ailesini bulmak için yola koyulmuşlar.
Mutlu son.

Hikaye: Mehmet Sönmez
Resim: Asya

Bir parti varmış. O partide yemek yemişler hatta oyun oynamışlar. Pijama partiside yapmışlar. Yaz partisiymiş. Gündüz yapmışlar. Ahmet ve Ege süslemişler. Ayşe ile Fatma yemek yapmış. Zamanla parti bitmiş. Dila'nın partisiymiş. Pasta, kurabiye yemişler.

Hikaye: Şimal Elif Güneş
Resim: Mehmet Sönmez

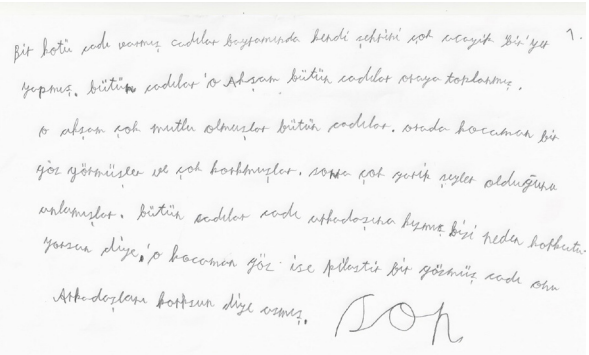
Bir varmış bir yokmuş. Hasan ile Ali oyun oynamak için ormana gitmişler. Oyun oynarken zamanın nasıl geçtiğini unutmuşlar. Gece başlamış, akşam ezanı okunmuş. Ama hala oyun oynuyorlarmış ve sonunda akşam olmuş ve korkmuşlar; gitmişler gitmişler. Ama hala yolu bulamamışlar. Sonra bir yerde ışık görmüşler, oraya gitmişler.

Ama daha çok kaybolmuşlar. Karınları aç, susuz ve uykulu bir şekilde eve dönmeye çalışıyorlarmış. Sonra yürürken Hasanın ayağına bir şey çarpmış; o şey iki tane el feneriymiş. Sevinmişler ve el feneri yolu ışıklandırdığı için kurtulmuşlar ve evlerine ulaşmışlar. İkisinin de anne ve babaları onları görünce çok sevinmiş.

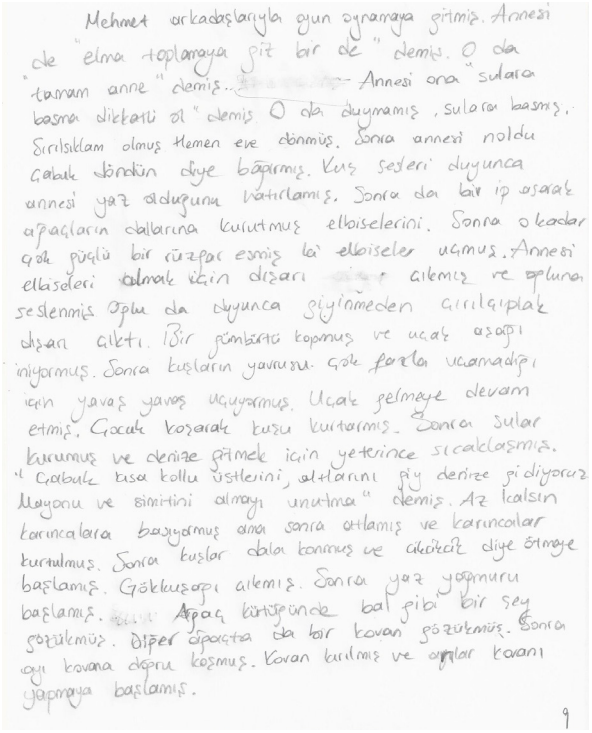
Hikaye: Asya
Resim: Berke Efe Altuntaş

Bir kötü cadı varmış. Cadılar bayramında kendi şehrini çok acayip bir yer yapmış. Bütün cadılar o akşam bütün cadılar oraya toplanmış. O akşam çok mutlu olmuş bütün cadılar. Ortada kocaman bir göz görmüşler ve çok korkmuşlar. Sonra çok garip şeyler olduğunu anlamışlar. Bütün cadılar cadı arkadaşına kızmış bizi neden korkutuyorsun diye. O kocaman göz ise plastik bir gözmüş. Cadı onu arkadaşları korksun diye asmış. SON.

Hikaye: Begüm Babacan
Resim: Şimal Elif Güneş

Mehmet arkadaşlarıyla oyun oynamaya gitmiş. Annesi de "elma toplamaya git bir de" demiş. O da "tamam anne" demiş. Annesi ona "sulara basma dikkatli ol" demiş. O da duymamış, sulara basmış. Sırılsıklam olmuş. Hemen eve dönmüş. Sonra annesi noldu çabuk döndün diye bağırmış. Kuş sesleri duyunca annesi yaz olduğunu hatırlamış. Sonra da bir ip asarak ağaçların dallarına kurutmuş elbiselerini. Sonra o kadar çok güçlü bir rüzgar esmiş ki elbiseler uçmuş. Annesi elbiseleri almak için dışarı çıkmış ve oğluna seslenmiş. Oğlu da duyunca giyinmeden çırılçıplak dışarı çıktı. Bir gümbürtü kopmuş ve uçak aşağı iniyormuş. Sonra kuşların yavrusu çok fazla uçamadığı için yavaş yavaş uçuyormuş. Uçak gelmeye devam etmiş. Çocuk koşarak kuşu kurtarmış. Sonra sular kurumuş ve denize gitmek için yeterince sıcaklaşmış. "Çabuk kısa kollu üstlerini, altlarını giy denize gidiyoruz. Mayonu ve simidini almayı unutma" demiş. Az kalsın karıncalara basıyormuş ama sonra atlamış ve karıncalar kurtulmuş. Sonra kuşlar dala konmuş ve cikcikcik diye ötmeye başlamış. Gökkuşağı çıkmış sonra yaz yağmuru başlamış. Ağaç kütüğünde bal gibi bir şey gözükmüş. Diğer ağaçta da bir kovan gözükmüş. Sonra ayı kovana doğru koşmuş. Kovan kırılmış ve arılar kovanı yapmaya başlamış.

www.pandergi.com

İletişim

iletisim@pandergi.com

Yazı ve İllüstrasyon göndermek için:

editor@pandergi.com

Gönderilen eserlerin daha önce yayımlanmamış olması gerekmektedir.

Tutku Vatansever

Sosyal medyada Pan Dergi'yi takip etmek için

twitter.com/pan_dergi

facebook.com/pandergi

instagram.com/pan_dergi

yazı ve illüstrasyon göndermek için: editor@pandergi.com
soru ve görüşleriniz için: iletişim@pandergi.com
pandergi
şiir
söyleşi
edebiyat
öykü
sanat
illüstrasyon
boğaziçi üniversitesi edebiyat kulübü